

Modelaanpak huiselijk geweld

Elementen voor lokaal beleid

Eindrapport

Katrien de Vaan
Felicie van Vree
Seth van Vugt

Projectnummer: B3526

Zoetermeer, 4 juni 2009

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Vormen van huiselijk geweld	5
1.2	Een integrale aanpak uitgaand van een systeembenadering	6
1.3	Aansluiten bij bestaande modellen en actuele ontwikkelingen	7
1.3.1	Bestaande modellen	7
1.3.2	Actuele ontwikkelingen	7
2	Randvoorwaarden	8
2.1	Regie	9
2.1.1	Beleidsregie	9
2.1.2	Uitvoeringsregie	10
2.2	Beleidsmatige randvoorwaarden	10
2.3	Inhoudelijke randvoorwaarden	11
2.4	Organisatorische randvoorwaarden	12
3	Elementen van de modelaanpak	13
3.1	Indeling	13
3.2	Elementen	14
	Element I. Vaststellen van de politieke agenda	15
	Element II. Voorlichten algemeen publiek	19
	Element III. Preventie bij risicogroepen	21
	Element IV. Signaleren huiselijk geweld	25
	Element V. Analyseren, beoordelen en opvolgen	29
	Element VI. Intervenieren	33
	Element VII. Hulpverlening	37
	Element VIII. Nazorg en voorkomen van herhaling	41
Bijlage 1	Wet- en regelgeving	43
Bijlage 2	Overeenkomsten en verschillen met aanpak kindermishandeling	49
Bijlage 3	Keten Huiselijk Geweld Rotterdam	51
Bijlage 4	Klankbordgroep en overige respondenten	53

1 Inleiding

De voor u liggende 'Modelaanpak huiselijk geweld: Elementen voor lokaal beleid' is bedoeld als handreiking voor gemeenten bij het opzetten, inrichten en uitbouwen van het beleid ter preventie en bestrijding van huiselijk geweld. Deze aanpak geeft weer wat minimaal in iedere gemeente beschikbaar of gerealiseerd moet zijn aan afspraken, voorzieningen en ondersteunende voorwaarden om een effectieve aanpak van huiselijk geweld mogelijk te maken. Het betreft een brede aanpak die naar wens aangepast kan worden aan de specifieke lokale context en verder toegespitst kan worden op de diverse vormen van huiselijk geweld.

De ontwikkelde modelaanpak is een eerste fase in een traject naar een format voor een gestroomlijnde en inhoudelijk goede aanpak van huiselijk geweld. De tweede fase betreft een inhoudelijke verdieping naar concrete methodieken die het meest effectief zijn voor de aanpak van huiselijk geweld. Methodieken zijn in deze elementen derhalve nog niet opgenomen.

1.1 Vormen van huiselijk geweld

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Geweld is de aantasting van de persoonlijke integriteit. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen geestelijk en lichamelijk geweld. De huiselijke kring bestaat uit (ex-)partners, gezinsleden, familieleden of huisvrienden. Huisvrienden zijn personen die een vriendschappelijke band onderhouden met het slachtoffer en personen uit de onmiddellijke omgeving die het slachtoffer in de huiselijke sfeer ontmoet.¹

Veel vormen van geweld vallen onder de term huiselijk geweld, zoals partnergeweld, kindermishandeling, ouderenmishandeling, eegerelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking (VGV). Dit maakt huiselijk geweld tot een breed begrip dat meerdere beleids-terreinen bestrijkt.

De gepresenteerde aanpak is geschikt voor de preventie en bestrijding van elke vorm van huiselijk geweld en elke doelgroep. Hij bevat echter niet voor elke vorm van huiselijk geweld en elke doelgroep een uitgewerkte instructie of een limitatieve opsomming van alle ketenpartners en alle taken. De hier gepresenteerde elementen bevatten de noodzakelijke basis waarop per vorm van huiselijk geweld, toegesneden op de lokale situatie, kan worden voortgebouwd. De uit te voeren taken, relevante functies en te betrekken actoren worden benoemd. Elke gemeente kan vervolgens op basis van de lokale sociale kaart, afspraken met regionale partners en kennis over de aard en omvang van de problematiek in de eigen gemeente de aanpak verder invulling geven.

¹ Dijk, T. van (1997) *Huiselijk geweld – aard, omvang en hulpverlening*, Intomart, i.o.v. ministerie van Justitie.

Voor de aanpak van kindermishandeling is reeds een regionale aanpak ontwikkeld die op dit moment ingevoerd wordt. De hier gepresenteerde aanpak voor huiselijk geweld sluit daarop aan.

1.2 Een integrale aanpak uitgaand van een systeembenadering

Uitgangspunt voor deze modelaanpak is dat huiselijk geweld een integrale aanpak vraagt. Daarin zijn een sluitende keten, meer aandacht voor preventie en vroegsignalering, capaciteit voor outreachende hulpverlening en specifieke hulpverleningsprogramma's voor plegers, kinderen en specifieke groepen slachtoffers nodig.

Een integrale aanpak vraagt verder van gemeenten en hun samenwerkingspartners:¹

- een visie die uitgaat van een integrale benadering van dit (breed maatschappelijke) probleem en minder uitgaat van hulpverlening gericht op specifieke problemen. Hiervoor is een sluitende ketenaanpak nodig en een goed inzicht in de effecten van de investeringen;
- focus en investeringen in nazorg, regie- en procescoördinatie, casemanagement en outreachende hulpverlening in wijken;
- nieuwe én meer interventies bij bepaalde doelgroepen, zoals kinderen in de opvang, slachtoffers van eergeerelateerd geweld en plegers;
- voldoende middelen voor ambulante hulpverleningstrajecten, voor de coördinatie ervan en voor de opvangvoorzieningen (ervan uitgaande dat de meldingen van huiselijk geweld bij de Steunpunten huiselijk geweld in hetzelfde tempo blijven stijgen);
- een structurele langetermijnaanpak, een lange adem en de garantie dat huiselijk geweld bij de politie, het openbaar ministerie en gemeenten ook op de lange termijn hoge prioriteit blijft houden.

Samenhang in het oplossen van de problematiek wordt verkregen door uit te gaan van een 'systeembenadering'. De kern van een systeembenadering is dat slachtoffers, plegers en (eventueel) de directe omgeving zo veel als mogelijk gezamenlijk of in ieder geval gelijktijdig worden geholpen bij het (doen) stoppen van het geweld.² Dat wil niet zeggen dat alles vanuit het systeem verklaard moet worden: de systeembenadering kijkt ook naar persoonsgebonden factoren en naar de context van een geweldssituatie. Het gaat erom bij de aanpak rekening te houden met zo veel mogelijk relevante factoren, de interactie tussen deze factoren en de invloed die ze op elkaar hebben.

Als voorbeeld voor het maken van bindende afspraken tussen partners over taken, rollen en verantwoordelijkheden, zodat een geïntegreerde systeemaanpak ontstaat en de verbinding tussen hulpverlening en strafrecht geborgd is, is in bijlage 3 een grafische weergave van de Rotterdamse keten voor huiselijk geweld opgenomen. Het betreft een voorbeeld voor de elementen IV tot en met VIII dat zichtbaar maakt hoe de modelaanpak aansluit op en inpasbaar is in de lokale praktijk van de aanpak van huiselijk geweld. Afspraken behorende bij de eerste drie elementen zijn niet in de figuur opgenomen.

¹ Zie hiervoor ook: G4, *Actieprogramma 2008-2011 Huiselijk Geweld*, 2008, p. 8.

² Ministerie van Justitie, *Privé geweld - publieke zaak. Een nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld*, april 2002.

1.3 Aansluiten bij bestaande modellen en actuele ontwikkelingen

1.3.1 Bestaande modellen

Deze modelaanpak geeft weer wat minimaal in iedere gemeente aanwezig dient te zijn om tot een sluitende aanpak van huiselijk geweld te komen. We sluiten hierbij zo veel mogelijk aan bij reeds bestaande modellen. De meerwaarde van deze modelaanpak ten opzichte van eerdere modellen en publicaties over de gemeentelijke aanpak van huiselijk geweld is drievoudig.¹

- De modelaanpak richt zich op alle verschillende aspecten die in een gemeente aanwezig moeten zijn: gemeentelijk beleid, organisaties, actoren, samenwerkingsafspraken en randvoorwaarden. Alle aspecten voor de preventie en bestrijding van huiselijk geweld zijn in de modelaanpak opgenomen. De aanpak beperkt zich daarmee niet alleen tot het vormen van beleid of tot de regierol van de gemeente.
- Verder is in de modelaanpak zo veel mogelijk geconcretiseerd wat in elke gemeente aanwezig moet zijn. De minimale 'eisen' zijn helder en duidelijk beschreven. Deze aanpak biedt mogelijkheden voor gemeenten om op hun eigen manier vorm te geven aan de 'eisen'. Regiogemeenten kunnen samenwerken en afspraken maken met centrumgemeenten.
- Ten slotte spelen we in deze modelaanpak in op de meest recente ontwikkelingen. De bestrijding van huiselijk geweld heeft de laatste tijd veel aandacht gekregen en er is veel veranderd en ontwikkeld de afgelopen jaren. Zo is bijvoorbeeld in 2007 de Wmo in werking getreden en is sinds 1 januari 2009 de Wet tijdelijk huisverbod van kracht. Beide wetten vormen voor gemeenten de wettelijke basis in de strijd tegen huiselijk geweld.

1.3.2 Actuele ontwikkelingen

Op dit moment doen zich verschillende ontwikkelingen voor die van belang zijn voor de aanpak van huiselijk geweld. Gemeenten kunnen de elementen die in deze aanpak gepresenteerd worden, inpassen in de ontwikkelingen zoals die zich voordoen en in het beleid dat de gemeente daar op dit moment al op ontwikkelt.

Beschermd en weerbaar

In een brief aan de Tweede Kamer geeft staatssecretaris Bussemaker aan dat zij in deze kabinetsperiode intensivering van opvang en hulpverlening voor slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties nastreeft.² Speerpunt van beleid is de totstandkoming van een stelsel van opvang van en hulp aan deze slachtoffers, met bijzondere aandacht voor slachtoffers van eengerelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking. Daarnaast benadrukt zij het belang van vroegtijdige, snelle en goede hulp aan slachtoffers, daders én kinderen. Tot slot moeten professionals vroegtijdig kunnen signaleren en weten hoe te handelen. Prioriteiten zijn onder andere de versterking van de Steunpunten Huiselijk Geweld, verbeteren

¹ Eerdere (VNG) publicaties zijn onder meer: 'Aanpak huiselijk geweld (2003)', 'Handreiking aanpak huiselijk geweld; 55 vragen over de rol van de gemeente (2004)' en 'Bouwstenen voor de aanpak van huiselijk geweld (2007)'.
² 'Beschermd en weerbaar. Intensivering van de opvang en hulp bij geweld in afhankelijkheidsrelaties', Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 28 345 en 22 894, nr. 51.

van de vrouwenopvang, de opvang van specifieke doelgroepen en een duurzame aanpak voor eergeerelateerde geweld en VGV.¹

Regionale aanpak van kindermishandeling

Eén van de activiteiten die in het kader van het landelijke Actieplan Aanpak Kindermishandeling 'Kinderen veilig thuis' van het ministerie voor Jeugd en Gezin, worden ondernomen is het invoeren van de regionale aanpak kindermishandeling (gebaseerd op de beproefde RAAK-aanpak) met als doel het realiseren van een sluitende aanpak van kindermishandeling op regionaal niveau. De invoering hiervan moet eind 2010 in heel Nederland gerealiseerd zijn.² Hierover zijn met gemeenten, provincies en grootstedelijke regio's afspraken gemaakt (Actieverklaring Aanpak Kindermishandeling, april 2008). Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) ondersteunt de regionale invoering inhoudelijk³. Kern van deze aanpak is dat overheden, instellingen en beroepskrachten op regionaal niveau gezamenlijk werken aan een samenhangende en effectieve aanpak van kindermishandeling. Deze sluitende aanpak moet leiden tot het:

- zo veel mogelijk voorkómen van kindermishandeling;
- zo snel mogelijk signaleren en onderzoeken van vermoedens;
- stoppen van kindermishandeling en beperken van schadelijke gevolgen door snel passende hulp en/of bescherming te bieden.

Huisverbod

Sinds begin 2009 is het huisverbod als instrument voor de aanpak van huiselijk geweld beschikbaar. De mogelijkheden die deze wet biedt, zijn verwerkt in deze aanpak. In de pilots die met het huisverbod zijn uitgevoerd is verder ervaring opgedaan met een ketenaanpak en systeemgerichte crisisinterventie. Deze ervaring is waardevol voor de modelaanpak en is hierin verwerkt.

Centra voor Jeugd en Gezin

Eind 2011 moet elke Nederlandse gemeente beschikken over een functionerend Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). In het CJG worden verschillende functies op het gebied van opvoedondersteuning, signalering en preventie samengebracht. Vanuit het CJG zijn er tevens verbindingen met bijvoorbeeld het onderwijs en de jeugdzorg. Professionals kunnen zorgwekkende signalen over kinderen bij het CJG bespreken. Dergelijke signalen kunnen ook kindermishandeling betreffen of kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld.⁴

Meldcodes

Een belangrijk instrument in het aanpakken van huiselijk geweld zijn meldcodes. Meldcodes dragen bij aan een goede coördinatie van de eerste stap in de aanpak van huiselijk geweld. Daarnaast kunnen meldcodes de omvang van het geweld inzichtelijk maken. Het kabinet werkt op dit moment aan een wetsvoorstel voor een verplichte meldcode 'huiselijk geweld en kindermishandeling'⁵

¹ Zie: Voortgangsrapportage Bescherm en weerbaar, Kamerstuk, 29 mei 2009.

² Ministerie van Jeugd en Gezin, <http://www.jeugdengezin.nl/dossiers/kindermishandeling/raak-aanpak/>

³ www.aanpakkindermishandeling.nl

⁴ Zie www.invoeringcjpg.nl.

⁵ Zie: Brief aan de Tweede Kamer, DMO/SSO-2875562, Verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, 20 november 2008.

2 Randvoorwaarden

In dit hoofdstuk gaan we in op de regievoering rond huiselijk geweld en de beleidsmatige, organisatorische en inhoudelijke randvoorwaarden voor een sluitende aanpak van huiselijk geweld.

2.1 Regie

Regie vindt plaats op verschillende niveaus. Het belangrijkste onderscheid in de regievoering rond huiselijk geweld kan worden gemaakt tussen beleidsregie en uitvoeringsregie. De beleidsregie ligt bij de gemeente, de uitvoeringsregie bij de Steunpunt Huiselijk Geweld. Daarnaast is bij de aanpak van huiselijk geweld de regie in de strafrechtelijke keten van belang.

2.1.1 Beleidsregie

De gemeente is belast met de beleidsregie voor de aanpak van huiselijk geweld en vanuit deze regierol verantwoordelijk voor¹:

- het bewerkstelligen van communicatie en afstemming tussen gemeentelijke partners
- het bijeenbrengen van de betrokken partners om samenwerkingsafspraken te maken
- het uitvoeren van activiteiten die de samenwerkende partners overstijgen
- het bewaken van de voortgang
- het onderhouden van contact met bovengemeentelijke instellingen en het afstemmen met andere bestuurslagen
- het verstrekken van middelen om gemaakte afspraken en activiteiten te financieren
- het verstrekken van informatie.

Deze verplichtingen gelden voor alle gemeenten. Daarnaast is er vanwege de Wmo de specifieke uitkering vrouwenopvang, bedoeld voor voorzieningen op het gebied van vrouwenopvang, de Steunpunten Huiselijk Geweld en activiteiten op het gebied van crisisinterventie en hulp bij het huisverbod. Deze uitkering gaat naar 35 centrumgemeenten. Van belang is dat centrumgemeenten (met voorzieningen) en omliggende gemeenten samenwerken in een regionale aanpak van huiselijk geweld.

Onderdeel van de beleidsregie is ook de verbinding met de strafrechtketen. De regierol in deze keten ligt bij het Openbaar Ministerie (OM) en de Reclassering. Voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld is het van belang dat een goede afstemming plaatsvindt met de strafrechtketen. De burgemeester kan daarin, als lid van de lokale driehoek, een belangrijke rol spelen.²

¹ *Aanpak huiselijk geweld*, VNG/ SGB0 2003.

² Wat betreft de gegevensuitwisseling tussen de ketens is een belangrijk hulpmiddel het Modelconvenant gegevensuitwisseling aanpak huiselijk geweld van de Helpdesk Privacy van het Ministerie van Justitie.

2.1.2 Uitvoeringsregie

De uitvoeringsregie voor de aanpak van huiselijk geweld ligt bij de regionale Steunpunten Huiselijk Geweld. Het Steunpunt Huiselijk Geweld vervult een spilfunctie op het gebied van lokale en regionale samenwerkingsverbanden. De belangrijkste functie van een Steunpunt Huiselijk Geweld is die van een frontoffice: op een laagdrempelige manier telefonisch informatie en advies bieden en mensen opvangen en doorverwijzen naar passende hulp. De hulp wordt geboden in de backoffice, waarin regionale instellingen samenwerken. De relatie tussen front- en backoffice is in vrijwel alle regio's geregeld in een convenant, ondertekend door ketenpartners en veelal met een centrale coördinerende rol voor het Steunpunt Huiselijk Geweld. Belangrijk is dat gemeenten zorgen voor deze afstemming en coördinatie. In veel gevallen zal het Steunpunt Huiselijk Geweld daarom zorg dragen voor de uitvoeringsregie van de aanpak van huiselijk geweld.

De kern van de uitvoeringsregie is dat de samenhang tussen de activiteiten van verschillende partijen geborgd is. Een manier om deze samenhang te borgen is via zorgcoördinatie: elke casus kent een zorgcoördinator die zich concentreert op het borgen van de samenhang in de aanpak. Een andere manier om samenhang te realiseren is het bijeenzetten van alle, of zo veel mogelijk, betrokken partners in een zogenaamd Veiligheidshuis. Veiligheidshuizen worden in de komende periode over het hele land uitgerold.¹

2.2 Beleidsmatige randvoorwaarden

Inzicht in lokale situatie

Voor elk onderdeel van deze modelaanpak geldt dat inzicht in de aard en omvang van de problematiek essentieel is voor het opzetten en uitvoeren van het beleid en voor een effectieve benadering van de doelgroep. De problematiek is echter deels 'onzichtbaar' en het krijgen van een compleet beeld is moeilijk. Desondanks is het wel belangrijk te streven naar een compleet inzicht omdat dit de focus van het beleid bepaalt, evenals de randvoorwaarden als de in te zetten capaciteit en benodigde middelen. Voor de goede opzet en uitvoering van het beleid is kennis van de lokale sociale kaart een basisvoorwaarde.² De gemeente dient het gehele aanbod van voorzieningen die relevant zijn voor de aanpak van huiselijk geweld te overzien en bij de aanpak te betrekken. Ook de organisaties die deel uitmaken van de sociale kaart dienen kennis van elkaars aanbod te hebben om de samenwerking te vereenvoudigen.

Draagvlak en commitment

Voor het realiseren van een sluitende aanpak is draagvlak en commitment bij alle betrokken partijen, op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau, van groot belang. Draagvlak creëren begint in de gemeentelijke organisatie: ambtenaren van betrokken beleidsafdelingen dienen de probleemanalyse en aanpak van huiselijk geweld te delen. Deze dienen door alle betrokken portefeuillehouders te worden ondersteund en te zijn vastgesteld door de gemeenteraad. Ook het bestuur en personeel van uitvoeringsorganisaties dienen zich in deze basiselementen van het beleid te kunnen vinden: zij zijn de deskundigen en zullen pas mee willen werken als zij ervan overtuigd zijn dat de gekozen aanpak de juiste is. Het is van be-

¹ Zie www.veiligheidshuizen.nl.

² Zie voor voorbeelden van sociale kaarten www.socialekaarten.nl.

lang zo veel mogelijk partijen bij het opstellen van het beleid te betrekken en aan de aanpak te committeren.

2.3 Inhoudelijke randvoorwaarden

Kennis en expertise

Kennis en expertise zijn onmisbaar bij de aanpak van huiselijk geweld. Door middel van (wetenschappelijke) onderzoeken kan de aard en omvang van huiselijk geweld beter in kaart worden gebracht en kan er met beleid en methodieken beter op situaties worden ingespeeld.¹ Het is van belang kennis en expertise te delen. Specialistische lokale en nationale organisaties zoals bijvoorbeeld minderhedenorganisaties, het Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd Geweld en de unit 'Multi-etnisch politiewerk' (expertisecentrum van de politie Haaglanden voor alle politie korpsen in Nederland over eergerelateerd geweld) spelen hierbij een belangrijke rol.

Protocollen en gevalideerde instrumenten

Voor bijna elk aspect in deze aanpak geldt dat het belangrijk is om met alle betrokken partners de gewenste werkwijze te bepalen en vast te leggen in protocollen of werkprocessen. Dit geldt in ieder geval voor:

- de activiteiten in het kader van publiekscampagnes
- de activiteiten in het kader van voorlichting aan risicogroepen
- signalering en melding
- protocol voor bespreken casus in casusoverleg CJG
- regionaal handelingsprotocol kindermishandeling
- protocollen voor onderzoeken en doorverwijzen signaal door AMK
- protocollen/werkwijze Steunpunt Huiselijk Geweld

Voor het opleggen van het huisverbod wordt gebruik gemaakt van het Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld (RiHG). Hiermee beoordeelt de Hulpofficier van Justitie of er bij een situatie van (mogelijk) huiselijk geweld een huisverbod wordt opgelegd. Met behulp van het RiHG verzamelt hij/zij informatie over drie zaken: (1) de mogelijke pleger van huiselijk geweld, (2) het verloop van het geweldsincident en (3) de gezinsachtergronden. Modelformulieren en handreikingen voor het huisverbod staan op de website www.huisverbod.nl.

Professionaliteit/deskundigheidsbevordering: opleiding en training

Signaleren, handelen, melden, toeleiden, ingrijpen en hulpverleners: dit vraagt allemaal om professionals die zich bewust zijn van hun taak in het bestrijden van huiselijk geweld, die opgeleid zijn om met de benodigde protocollen, meldcodes, formulieren, instrumenten te werken en getraind zijn om in de praktijk op de juiste wijze te handelen. Dit is grotendeels al onderdeel van de reguliere, professionele ontwikkeling van hulpverleners. Voor specifieke vaardigheden kan extra opleiding en training nodig zijn.

¹ Op dit moment wordt gewerkt aan een landelijk bevolkingsonderzoek huiselijk geweld, dat zich richt op gender, etniciteit, leeftijd en sociaal-economische status.

Aanwijzing huiselijk geweld van het OM

Ten behoeve van het strafrechtelijke traject bestaan er aanvullende ondersteunende voorwaarden voor politie en justitie. De *'Aanwijzing huiselijk geweld 2008'*¹ bevat naast richtlijnen voor OM en politie ten aanzien van de opsporing en vervolging, diverse randvoorwaarden, zoals benoeming van arrondissementale contactfunctionarissen, lokale werkafspraken met politie, reclassering en hulpverleningsinstellingen en deskundigheidsbevordering. Binnenkort zijn ook aanwijzingen van het OM inzake kindermishandeling en eerge relateerd geweld beschikbaar.

2.4 Organisatorische randvoorwaarden

Prioritering

De haalbaarheid van de modelaanpak is afhankelijk van de prioritering door de ketenpartners. Een gedeelde visie en overeenstemming over de te volgen werkwijze zijn van groot belang. Daarnaast is een belangrijk onderdeel van deze prioritering het zorg dragen voor voldoende personele capaciteit en financiën voor de uitvoering van alle in de aanpak benoemde taken. Bij personele capaciteit gaat het om het vrijmaken van tijd van reeds bestaande functionarissen voor coördinatie, instrumentontwikkeling etc. In sommige organisaties kan het nodig zijn nieuwe functies te creëren en extra personeel aan te nemen, bijvoorbeeld voor het realiseren van goede crisisinterventie en het zorgen voor casemanagement. Belangrijk is te accepteren dat investering nodig is en de kosten voor de baten uit kunnen gaan. De gemeente dient er, vanuit de regierol, voor te zorgen dat financiering en capaciteit goed geregeld zijn en dat de financieringsstromen goed op elkaar zijn afgestemd.

Informatie-uitwisseling

Een belangrijke basis voor de modelaanpak is de mogelijkheid voor netwerkpartners om informatie met elkaar uit te wisselen. Informatie-uitwisseling speelt met name een rol bij de verwerking van gegevens uit screening van risicogroepen en bij het melden van signalen en de opvolging van dergelijke meldingen.

Belangrijk voor informatie-uitwisseling is:

- een systeem dat informatie-uitwisseling op een eenvoudige manier mogelijk maakt en ertoe leidt dat alleen die informatie wordt uitgewisseld waarvan dat noodzakelijk is
- afspraken over informatie-uitwisseling per element, tussen alle betrokken netwerkpartners, afgestemd op hun taken
- afspraken over hoe om te gaan met de privacy van cliënten

¹ Te bekijken via www.huiselijkgeweld.nl.

3 Elementen van de modelaanpak

In dit hoofdstuk worden de 8 ontwikkelde elementen omschreven. In elk element komen aan de orde:

- A. Relevante wet- en regelgeving
- B. Betrokken actoren (netwerkpartners)
- C. Procesafspraken netwerk (samenwerking, overlegstructuren)
- D. Ondersteunende voorwaarden.

Aangezien de wet- en regelgeving voor veel elementen overeenkomsten hebben, is er voor gekozen dit aspect uitgebreid te beschrijven in bijlage 1. In de elementen worden deze onderwerpen slechts opgesomd.

3.1 Indeling

Op grond van de deskresearch hebben wij de volgende indeling in elementen ontwikkeld (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Elementen huiselijk geweld

I. Vaststellen van de politieke agenda	II. Voorlichten algemeen publiek
	III. Preventie bij risicogroepen
	IV. Signaleren huiselijk geweld
	V. Analyseren, beoordelen en opvolgen
	VI. Intervenieren
	VII. Hulpverlening
	VIII. Nazorg en voorkomen van herhaling

De elementen zijn als het ware losse delen die samen een complete aanpak van huiselijk geweld vormen. De elementen zijn gebaseerd op de fasering van de aanpak van huiselijk geweld. De volgende hoofdactiviteiten dienen voor gemeenten centraal te staan in de aanpak:

- Voorlichting
- Preventie
- Signaleren (van risico's op of bestaand geweld)
- Analyseren, beoordelen en opvolgen (van signalen)
- Intervenieren (om het geweld te stoppen)
- Hulpverleners (aan alle betrokkenen in het geweldssysteem)
- Nazorg en voorkomen van herhaling (ter voorkoming van een terugval in het geweld)

In de modelaanpak huiselijk geweld worden deels andere accenten gelegd dan in de regionale aanpak van kindermishandeling. De oorzaak daarvan ligt in de aard van de problematiek: kinderen die worden mishandeld en/of verwaarloosd vragen om een ander afwegingskader dan geweld tussen volwassenen. Screening krijgt bijvoorbeeld in de aanpak van kindermishandeling meer aandacht dan in de modelaanpak huiselijk geweld. Een beknopt overzicht van de overeenkomsten en verschillen tussen de modelaanpak huiselijk geweld en de regionale aanpak van kindermishandeling is opgenomen in bijlage 2.

Op alle hierboven genoemde activiteiten dient de gemeente beleid te ontwikkelen, maar niet alle voorzieningen die in de elementen worden genoemd hoeven op lokaal (buurt)niveau te worden gerealiseerd. De regiogemeenten kunnen veelal aansluiting zoeken bij de voorzieningen in een centrumgemeente. Omdat zowel de regio- als de centrumgemeenten beleid dienen te ontwikkelen op alle bovenstaande hoofdactiviteiten en dit beleid aan de basis staat van deze activiteiten, is het formuleren van het beleid en het vaststellen van de politieke agenda prominent in figuur 3.1 geplaatst.

In het proces van het bestrijden van en optreden bij huiselijk geweld wordt natuurlijk ook een justitieel traject gevolgd, waarin sprake is van bijvoorbeeld aanhoudingen, vervolgingen, uithuisplaatsingen etc. In de elementen wordt waar relevant verwezen naar het starten van een dergelijk traject. Aangezien het justitiële traject niet primair onder de regieverantwoordelijkheid van de gemeente valt, komt dit verder in deze elementen niet aan de orde.

3.2 Elementen

Op de volgende pagina's worden de elementen één voor één beschreven. Deze elementen bevatten elk een kader met een korte samenvatting van de belangrijkste aspecten: een beknopte weergave van de relevante wet- en regelgeving, betrokken actoren, te maken procesafspraken en ondersteunende voorwaarden. Onder het kader worden deze aspecten verder uitgewerkt.

Element I. Vaststellen van de politieke agenda

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen om de aanpak van huiselijk geweld op de lokale (politieke) agenda te zetten?

Opbouw van dit element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet op de jeugdzorg, Wet Tijdelijk Huisverbod, Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, eventueel uitvoeringsorganisaties
Procesafspraken netwerk	Procesafspraken binnen de gemeente
Ondersteunende voorwaarden	Draagvlak bij alle betrokken partijen, personele formatie, structurele financiering, inzicht in aard en omvang pro-

Het **doel** van dit element is te komen tot integraal beleid met betrekking tot de aanpak van huiselijk geweld, beleid dat draagvlak geniet bij alle relevante samenwerkingspartners van de gemeente. De **doelgroep** van het beleid is de gemeentelijke populatie als geheel.

De Wmo vormt het wettelijk kader voor het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld. Daarnaast is er in het bestuursakkoord *Samen aan de slag (2007)* tussen het Rijk en de VNG afgesproken dat de VNG zal bevorderen dat vanaf 2011 elke gemeente een basispakket voor de aanpak van huiselijk geweld in huis heeft. Dit basispakket bevat in ieder geval maatregelen met betrekking tot preventie en nazorg. Gemeenten zijn daarom op grond van de Wmo en het bestuursakkoord **genoodzaakt beleid te voeren** op de aanpak van huiselijk geweld.

Om tot een effectieve en gestroomlijnde aanpak van huiselijk geweld te komen is het nodig dat gemeenten het probleem van huiselijk geweld niet alleen onderkennen, maar ook de aanpak ervan hoog op de **politieke agenda** zetten. De VNG heeft voor de beleidsontwikkeling een handreiking opgesteld die een gemeente hierbij kan helpen.¹

Voor beleidsmakers is **accurate en actuele kennis over de lokale situatie** van groot belang om tot een effectief beleid te komen. Als de omvang en aard van het probleem zichtbaar zijn kan er doelgerichter en effectiever beleid worden gemaakt om huiselijk geweld aan te pakken en is het mogelijk de juiste partners te vinden. Verschillende organisaties, zoals GGD en Steunpunt Huiselijk Geweld, kunnen belangrijke gegevens leveren om het beleid van een gemeente (SMART) te formuleren. Tegelijkertijd is een compleet inzicht in de aard en omvang van de problematiek niet haalbaar, aangezien huiselijk geweld vanuit zijn aard een grotendeels onzichtbare problematiek betreft. Voor het bepalen van de benodigde inzet en te betrekken samenwerkingspartners is het echter raadzaam de gegevens die beschikbaar zijn over aard en omvang van de problematiek bij het opstellen van het beleid te betrekken en tevens gebruik te maken van landelijke (wetenschappelijke) kennis over de aard en omvang van de problematiek.²

¹ Handreiking. Bouwstenen voor de aanpak van huiselijk geweld. VNG. 2007.

² Op dit moment wordt gewerkt aan een landelijk bevolkingsonderzoek huiselijk geweld, dat zich richt op gender, etniciteit, leeftijd en sociaal-economische status.

Een gemeente dient zich bewust te zijn van haar **regierol** op dit terrein. Veel verschillende organisaties zijn betrokken bij het voorkomen, signaleren en bestrijden van huiselijk geweld en bij de hulpverlening. De gemeente heeft als taak deze partijen samen te brengen, communicatie te stroomlijnen, overeenstemming te zoeken, afstemming te realiseren, zorg te dragen voor sturing en te monitoren. Een gemeente kan deze taken zelf vervullen, of deze expliciet neerleggen bij een andere organisatie. Daarnaast is het de taak van de gemeente te zorgen voor een infrastructuur met een frontoffice waar mensen terecht kunnen voor informatie en advies en een backoffice waar effectieve hulp geboden wordt.

Huiselijk geweld kan **verschillende soorten en verschillende vormen van geweld** betreffen, zoals fysiek, psychisch en seksueel geweld, eengerelateerd geweld of ouderenmis-handeling, die ook elk een eigen aanpak vereisen. Het beleid dient hier rekening mee te houden. Doelgroepen kunnen uitgesplitst worden naar gender, etniciteit, leeftijd en sociaal-economische status als basis voor een effectieve aanpak. Dit maakt het meten van de effectiviteit van de aanpak mogelijk, doordat het bereik van elke doelgroep gemeten kan worden. Vervolgens dient de gemeente bij het ontwikkelen van beleid per doelgroep de juiste partners te betrekken. Denk daarbij behalve aan uitvoeringsorganisaties ook aan vrouwen(emancipatie)organisaties, migrantenorganisaties, jongerenorganisaties, buurtcentra et cetera.

Betrokken actoren

- Gemeente : In dit element is sprake van één hoofdfactor, de gemeente. De rol van de gemeente is om beleid te maken dat leidt tot de ontwikkeling en implementatie van een (eigen) aanpak van huiselijk geweld. Hoe een gemeente dit kan doen staat beschreven in de VNG-handreiking *Bouwstenen voor de aanpak van huiselijk geweld (2007)*.
- Uitvoeringsorganisaties : Het betrekken van uitvoeringsorganisaties in de beleidsvormende fase wordt in de VNG-handreiking beschreven en is uitermate relevant om uiteindelijk te komen tot effectief en doeltreffend beleid. Het betrekken van alle relevante partijen en doelgroepen maakt deze fase meer complex en vraagt meer tijd. Voordeel ervan is dat de inhoudelijke kennis en ervaring van deze partijen wordt opgenomen in de inhoud van het beleid. Daarnaast draagt een vroege betrokkenheid bij aan draagvlak voor de aanpak en is het voor de uitvoering, waarin deze partijen samen moeten werken, goed wanneer zij elkaar in een vroeg stadium (beter) leren kennen. Enkele voorbeelden van uitvoeringsorganisaties die door een gemeente betrokken kunnen worden in de beleidsvormende fase zijn:
- GGD/ JGZ/ CJG/Steunpunt Huiselijk Geweld: Verzameling en analyse van (populatie)gegevens en risico's voor verdere beleidsontwikkeling.
 - Steunpunt Huiselijk Geweld/GGD/JGZ/politie en andere relevante (uitvoerings)organisaties: Adviserende rol m.b.t. de inhoud van het beleid en de aanpak.

Strafrechtketen : De strafrechtketen is van groot belang in de aanpak van huiselijk geweld. Hoewel de keten zelf in deze modelaanpak buiten beschouwing blijft omdat de aanpak zich tot de regierol van de gemeente beperkt, is het voor een effectieve aanpak wel van belang dat de gemeente afstemming zoekt met de partners in de strafrechtketen, zodat beide ketens elkaar versterken.

Procesafspraken netwerk

Om een gestroomlijnde aanpak van huiselijk geweld te ontwikkelen en op de (politieke) agenda te zetten moeten binnen de gemeente procesafspraken gemaakt worden en is het nodig dat de verschillende gemeentelijke spelers op één lijn komen:

- Veelal zal huiselijk geweld vallen onder twee beleidsafdelingen: veiligheid en zorg & welzijn. Tussen deze beleidsafdelingen (en indien van toepassing, ook andere afdelingen) dient afstemming plaats te vinden. Het is aan te raden de coördinatie bij een van beide afdelingen neer te leggen en de afstemming via periodiek overleg te structureren. Deze afstemming dient ertoe dat er gezamenlijk beleid wordt ontwikkeld, afspraken worden gemaakt en informatie wordt uitgewisseld.
- Daarnaast raakt de aanpak van huiselijk geweld, door het veelzijdige karakter van de problematiek, ook aan andere beleidsterreinen, zoals sociale zaken & werkgelegenheid, onderwijs, jeugd en juridische zaken. Voor het oplossen van de problematiek kan het bijvoorbeeld nodig zijn huisvesting of een uitkering te regelen, of een slachtoffer bij te staan in het aanvragen van een verblijfsvergunning. Het is van belang alle relevante beleidsterreinen een plaats te geven in de aanpak, en de samenwerking tussen deze terreinen te borgen.
- Een helder en breed gedragen probleemanalyse vormt de basis voor een goede samenwerking binnen de gemeente en eventueel ook met uitvoeringsorganisaties. Alle spelers dienen bij de probleemanalyse betrokken te worden. De Lokale index huiselijk geweld is een instrument waarmee gemeenten de aard en omvang van huiselijk geweld in kaart kunnen brengen. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van registraties van uitvoeringsorganisaties (waarover afspraken gemaakt dienen te worden met deze organisaties) en bestaand onderzoek naar de aard en omvang van huiselijk geweld. Op adresniveau kan via gegevensuitwisseling de volgende indeling van huiselijk-geweldcases ontwikkeld worden: rode vlag (terreur achter de voordeur), oranje vlag (stelselmatig huiselijk geweld), gele vlag (incidenten huiselijk geweld), groene vlag (succesvolle interventie; het geweld is gestopt).
- Onafhankelijk van de mate waarin uitvoeringsorganisaties betrokken worden bij het opstellen van het beleid, is het belangrijk dat een gemeente in deze fase een volledig beeld heeft van de sociale kaart in de gemeente: omvang en aard van het aanbod voor de aanpak van huiselijk geweld. Onderdeel van het beleid is het maken van afspraken met uitvoeringsorganisaties over implementatie en uitvoering (zie alle volgende elementen) op zowel bestuurlijk als uitvoeringsniveau.
- De gemeente dient te bepalen en vast te leggen hoe zij haar regierol op dit terrein gaat invullen. Immers, de gemeente is verantwoordelijk voor het realiseren van de netwerken en afspraken tussen netwerkpartners in de andere elementen. De reeds genoemde handreiking van de VNG is bij het oppakken en vormgeven van de regierol van de gemeente een nuttige publicatie.

- Een regionale aanpak van huiselijk geweld ligt voor de hand, gezien de regionale organisatie van betrokken partners als de politie, Bureau Jeugdzorg en de vrouwenopvang. Het ligt eveneens voor de hand deze aanpak rondom de centrumgemeenten vrouwenopvang te realiseren. Dat betekent dat afspraken gemaakt dienen te worden tussen centrumgemeenten en regiogemeenten over de beschikbaarheid van voorzieningen en financiële bijdragen.
- Een aantal voorzieningen valt buiten de verantwoordelijkheid van gemeenten. Jeugdzorg is hier een voorbeeld van. Bij deze voorzieningen dient de gemeente afstemming te zoeken met de verantwoordelijke instantie, zoals de provincie of de grootstedelijke regio.

Element II. Voorlichten algemeen publiek

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen om het algemene publiek voor te lichten?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet Publieke Gezondheid
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, Steunpunt Huiselijk Geweld, GGD, CJG, politie, andere relevante organisaties
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Draagvlak, personele formatie, financiering

Het **doel** van dit element is het vergroten van het algemeen bewustzijn over de problematiek rond huiselijk geweld door het bieden van publieksinformatie. Daarnaast kan kennis worden verspreid over lokale faciliteiten zoals bijvoorbeeld het telefoonnummer van een lokaal/regionaal steunpunt. Op deze manier kan een gemeente vorm geven aan de preventie van huiselijk geweld. Voorlichting helpt ook mensen die met huiselijk geweld te maken hebben de weg te wijzen naar de hulpverlening. De **doelgroep** van dit element is het algemene publiek. Preventie krijgt in dit element dus vooral vorm in voorlichting aan een zo breed mogelijke doelgroep.

Voor universele preventiecampagnes kunnen verschillende kanalen worden gebruikt, afhankelijk van het beoogde segment van de bevolking. Voorbeelden van geschikte media zijn televisie, radio, krant, reclamezuilen, internet en lesprogramma's.

De landelijke overheid is verantwoordelijk voor landelijke campagnes. De regietaak van gemeenten op het gebied van huiselijk geweld maakt dat gemeenten, met inachtneming van landelijke publiekscampagnes, zelf invulling moeten geven aan **lokale campagnes** gericht op bewustwording en attitudeverandering. Dit dient te gebeuren in afstemming met bijvoorbeeld het lokale Steunpunt Huiselijk Geweld en Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG).

De universele boodschap is dat huiselijk geweld niet acceptabel is, maar dat er over praten, of je zorgen maken over een medemens wel normaal is. Dankzij **bewustwording en attitudeverandering** bij het algemene publiek, gebaseerd op de norm dat huiselijk geweld niet wordt getolereerd, kunnen mogelijke risicosituaties eerder worden gesignaleerd. De publiekscampagne dient rekening te houden met de verscheidenheid aan soorten geweld en doelgroepen die onder de noemer huiselijk geweld vallen. Voorbeelden van publiekscampagnes zijn opgenomen op de websites www.huiselijkgeweld.nl en (voor kindermishandeling) www.watkanikdoen.nl.

Betrokken actoren

- Gemeente : De rol van de gemeente is het uitdragen van de visie dat geweld gestopt dient te worden, het voeren van de regie over de samenwerking tussen alle betrokken partners en afstemmen van de financiering, het nemen van initiatief voor campagnes en eventueel het leveren van bijdragen voor de opzet en invulling van de campagnes.
- Steunpunt Huiselijk Geweld : Het Steunpunt Huiselijk Geweld kan een bijdrage leveren aan het samenstellen van voorlichtingsmateriaal, activiteiten initiëren en publiciteit, voorlichting, educatie en andere vormen van publieksinformatie invulling geven.
- Meerdere instellingen zoals de politie, de GGD, het AMW en het SJG : Een bijdrage leveren aan universele preventiecampagnes.
- CJG : De fysieke locatie(s) van het CJG is (zijn) een belangrijke locatie voor de voorlichting. De organisaties die samenwerken in het CJG zijn belangrijke uitvoeringspartners.
- Andere organisaties : Bijvoorbeeld kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, scholen, huisartsen, ziekenhuizen, consultatiebureaus, bibliotheken en politiebureaus (dit is geen uitputtende opsomming, en per gemeente zal verschillen welke organisaties relevant zijn): voorlichtingsmateriaal verspreiden en voorlichting geven.

Procesafspraken netwerk

Hieronder is aangegeven welke afspraken tussen betrokken netwerkpartners minimaal nodig zijn voor een goede uitvoering.

- Een gezamenlijk doel voor de preventiecampagne is de eerste stap. Op basis van dit doel en van de probleemanalyse en het beleidskader uit het element "Vaststellen van de politieke agenda" wordt de campagneboodschap geformuleerd en wordt gezocht naar de beste manier om de doelgroep te benaderen. Dit doel dient tot stand te komen in overleg met betrokken uitvoeringsorganisaties.
- De gemeente moet met het Steunpunt Huiselijk Geweld, CJG en de GGD duidelijke afspraken maken over een integrale benadering voor de invulling, financiering en uitvoering van algemene publiekscampagnes. Steunpunt Huiselijk Geweld, en CJG dienen te worden neergezet als laagdrempelige, goed toegankelijke punten waar mensen terecht kunnen met vragen en meldingen. Met overige betrokken organisaties dienen afspraken gemaakt te worden over hun bijdrage aan de campagne: taken, personele inzet en financiën.
- De gemeente dient afspraken te maken met alle relevante organisaties over de permanent zichtbare aanwezigheid van voorlichtingsmateriaal.
- Voor regiogemeenten geldt dat zij aansluiting dienen te zoeken bij de centrumgemeente in hun regio en daarmee afspraken moeten maken over het campagnedoel, de benadering van de doelgroep, de te betrekken uitvoeringsorganisaties, beschikbaar te stellen personele capaciteit en financiën.

Element III. Preventie bij risicogroepen

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen voor de preventie van huiselijk geweld bij specifieke risicogroepen?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet Publieke Gezondheid
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, Steunpunt Huiselijk Geweld, GGD, politie, lokale (doelgroep specifieke) organisaties zoals kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, scholen, huisartsen, migrantenorganisaties etc.
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Draagvlak, personele formatie, financiering

Het **doel** van dit element is het voorkomen van huiselijk geweld bij groepen die een verhoogd risico lopen hiermee in aanraking te komen en het voorlichten van deze groepen over de mogelijkheden die er zijn om een einde te maken aan bestaand huiselijk geweld. De **doelgroep** van dit element wordt gekenmerkt door bepaalde demografische of geografische kenmerken. Het gaat in dit element niet om individuele gevallen, maar bijvoorbeeld om bepaalde wijken of groepen. Voor deze groepen kan specifieke voorlichting over huiselijk geweld worden ontwikkeld en kunnen preventieactiviteiten worden ontplooid.

Mogelijke risicogroepen dienen **actief te worden opgespoord**. Dit betekent dat er lokaal moet worden ingespeeld op de beschikbare kennis over de risicofactoren van huiselijk geweld, de verschillende vormen van huiselijk geweld en de te onderscheiden doelgroepen. Het is belangrijk om hierbij te onthouden dat het daadwerkelijk voorvallen van huiselijk geweld niet voorspeld kan worden, maar dat er factoren of combinaties van factoren zijn die de kans op huiselijk geweld (aanzienlijk) vergroten.

Politiegegevens kunnen helpen met het in kaart brengen van risicogroepen, evenals ervaringen van de GGD, GGZ, het Steunpunt Huiselijk Geweld en het CJG. Ook zijn er wetenschappelijke inzichten over risicofactoren waar gemeenten gebruik van kunnen maken. Enkele voorbeelden van risicoverhogende factoren zijn¹:

- Verslavingen, zoals alcohol-, drugs- of gokverslavingen
- Eerdere (gewelds)delicten (gepleegd of slachtoffer van geweest)
- Armoede of financiële problemen
- De mate van afhankelijkheid van andere personen
- Het niveau van sociale isolatie en het sociale netwerk

Een gemeente kan doelgroeporganisaties stimuleren om een voorlichtingsactiviteiten op te zetten voor risicogroepen. Ook wijken met veel sociale, fysieke en culturele problemen dienen in het kader van dit element extra aandacht te krijgen. Voorlichting dient rekening te

¹ Deze factoren zijn afgeleid uit: Ferweda, H. (2007) *Met de deur in huis: Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld*, en de handreiking voor de GGD'en: *Aanpak en preventie van huiselijk geweld* (2005).

houden met de aard van de risicogroep en met de verscheidenheid van het geweld dat onder de noemer huiselijk geweld valt.

Naast voorlichting kan een gemeente preventieve activiteiten (laten) ontwikkelen. Deze activiteiten zijn erop gericht huiselijk geweld bespreekbaar te maken, slachtoffers weerbaarder te maken en (potentiële) daders duidelijk te maken dat huiselijk geweld niet normaal is. Een voorbeeld van preventieve activiteiten zijn weerbaarheidstrainingen voor (en eventueel door) specifieke doelgroepen. Bij deze activiteiten is het van belang ze toe te snijden op de specifieke doelgroepen die de gemeente ermee beoogt te bereiken. Het bevorderen van de weerbaarheid van slachtoffers en een andere houding bij daders raakt bovendien aan de emancipatie van bepaalde bevolkingsgroepen. Emancipatiebeleid is bij dit element dan ook een belangrijk raakvlak voor de preventieve aanpak van huiselijk geweld.

Betrokken actoren

- Gemeente : De rol van de gemeente is het oppakken van de regierol, het stimuleren van samenwerking tussen alle betrokken partners, afspraken te maken over het opsporen van risicogroepen en zorg te dragen voor de financiële afstemming. Daarnaast kan de gemeente samen met de netwerkpartners de risicofactoren benoemen en toepassen op de eigen gemeente, en actief bijdrages leveren aan campagnes gericht op risicogroepen.
- Steunpunt Huiselijk Geweld : De rol van het Steunpunt Huiselijk Geweld kan zijn het signaleren en opsporen van risicogroepen, het samenstellen van voorlichtingsmateriaal, activiteiten initiëren en publiciteit, voorlichting, educatie en andere vormen van selectieve preventiecampagnes organiseren.
- GGD : De rol van de GGD is het signaleren en opsporen van risicogroepen, initiëren en mede organiseren van activiteiten voor selectieve preventie en het benaderen van risicogroepen in het kader van de OGGZ.
- Politie : Bijdragen aan het signaleren en opsporen van risicogroepen en aan preventiecampagnes.
- Lokale organisaties : De rol van lokale (doelgroep specifieke) organisaties, bijvoorbeeld allochtonen-, vrouwen-, ouderen- en jeugdorganisaties, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, scholen, huisartsen, consultatiebureaus, maar ook de organisaties die genoemd zijn in de vorige elementen is, afhankelijk van de aard van de organisatie:
- het initiëren en mede organiseren van activiteiten voor selectieve preventie
 - kennis en inzichten verschaffen aan de netwerkpartners
 - het benaderen van risicogroepen
 - het verspreiden van voorlichtingsmateriaal

Procesafspraken netwerk

Hieronder is aangegeven welke afspraken tussen betrokken netwerkpartners minimaal nodig zijn voor een goede uitvoering.

- Een gezamenlijk doel voor de preventiecampagne is de eerste stap. Op basis van dit doel en van de probleemanalyse en het beleidskader uit het element "Vaststellen van de politieke agenda" wordt de centrale boodschap van de voorlichting geformuleerd en wordt gezocht naar de beste manier om de risicogroepen te benaderen. Dit doel dient tot stand te komen in overleg met betrokken uitvoeringsorganisaties.
- Voor een goede probleemanalyse is van belang dat de betrokken partijen, in ieder geval de gemeente, het Steunpunt Huiselijk Geweld en de GGD, afspraken maken over het verzamelen van risicofactoren en de manier waarop deze factoren op deze gemeente worden toegepast.
- De gemeente moet met het Steunpunt Huiselijk Geweld en de GGD duidelijke afspraken maken over een integrale benadering voor de invulling, financiering en uitvoering van de voorlichting en eventuele preventieve activiteiten. Dit dient vervolgens te worden afgestemd met de overige betrokken organisaties. Ook daarmee maakt de gemeente afspraken over hun bijdrage aan de voorlichting: taken, personele inzet en financiën. Het is belangrijk bij alle betrokken organisaties draagvlak voor de aanpak te realiseren.
- De gemeente dient afspraken te maken met alle relevante organisaties over de permanent zichtbare aanwezigheid van voorlichtingsmateriaal.
- Voor regiogemeenten ligt het voor de hand dat zij voor dit element aansluiting zoeken bij de centrumgemeente in hun regio en daarmee afspraken moeten maken over het doel van de voorlichting, de benadering van de risicogroepen in de afzonderlijke gemeenten, de te betrekken uitvoeringsorganisaties, beschikbaar te stellen personele capaciteit en financiën. Regiogemeenten dienen hiervoor zicht te hebben op de aanwezigheid van risicofactoren in hun eigen gemeente.

Element IV. Signaleren huiselijk geweld

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen voor het signaleren van (risico's op) huiselijk geweld?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet op de jeugdzorg, Wet Geneeskundige Behandelovereenkomst, privacywetgeving
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, politie, Steunpunt Huiselijk Geweld, overige partijen zoals GGD, CJG, BJZ, huisartsen, ziekenhuizen, reclasering, onderwijs, minderhedenorganisaties, Zorg Advies Teams et cetera
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Informatie-uitwisseling, personele formatie, financiering, protocollen, gevalideerde instrumenten voor screening, signalering en melding

Het **doel** van dit element is het scheppen van de voorwaarden die nodig zijn voor het signaleren van (een risico op) huiselijk geweld. De **doelgroep** wordt gevormd door alle personen/gezinnen die te maken hebben of dreigen te krijgen met huiselijk geweld.

Signaleren kan op twee manieren. **Screenen** op (risico's van) huiselijk geweld is een vorm waarbij actief op zoek gegaan wordt naar signalen door bepaalde populaties in zijn geheel te onderzoeken. De JGZ speelt een belangrijke rol bij de screening van kinderen van 0 tot 18 jaar. Van vrijwel alle kinderen worden gegevens verzameld en worden onderzoeken uitgevoerd die vermoedens van huiselijk geweld aan het licht zouden kunnen brengen. Daarnaast kunnen andere professionals mensen screenen, zoals bijvoorbeeld verloskundigen wat betreft zwangere vrouwen en ziekenhuizen wat betreft mensen die met bepaald fysiek letsel bij de Eerste Hulp komen. Dergelijke screeningen zullen voor een deel al tot regulier (of landelijk) beleid van instellingen behoren waar de gemeente bij aan kan sluiten.

Signaleren houdt echter ook in het **herkennen** van signalen van huiselijk geweld door professionals. Dit is relevant voor partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van het beleid rond huiselijk geweld en kindermishandeling (GGD/CJG, politie), maar ook voor andere, al dan niet professionele, hulpverleners en begeleiders (zoals huisartsen, onderwijzers, kinderopvang, sportbegeleiders, thuiszorg, lokale meldpunten, woningbouwverenigingen, telefonische hulpdiensten). Deze signalerende partijen worden in staat geacht waakzaam te zijn op huiselijk geweld en dit in voorkomende gevallen te herkennen.

Op het signaleren van (risico's op) huiselijk geweld volgt het **melden** van deze signalen bij een partij die het signaal kan opvolgen. In deze modelaanpak wordt ervan uitgegaan dat signalen die een acute dreiging betreffen, worden gemeld bij de politie. Signalen waarbij geen sprake is van acute dreiging maar waarbij wel vermoedens van of duidelijke aanwijzingen voor huiselijk geweld bestaan, worden gemeld bij het Steunpunt Huiselijk Geweld. Indien bij de casus waarover gesignaleerd wordt kinderen betrokken zijn, worden signalen (ook) gemeld bij het AMK. Bij het melden van situaties waarbij kinderen betrokken zijn, is

het belangrijk goede afspraken te maken over waar gemeld wordt, om dubbele registratie te voorkomen.

Vervolgens is van belang dat alle betrokkenen weten wat zij moeten doen bij het vermoeden van huiselijk geweld. **Meldcodes** zijn een belangrijke voorwaarde voor (en geven een impuls aan) goede, eenduidige afspraken over melding. Dit vraagt verder ook om een goede backoffice. Op dit moment werkt het kabinet aan een wetsvoorstel voor een verplichte landelijke meldcode 'huiselijk geweld en kindermishandeling', zie voor meer informatie: <http://www.huiselijkgeweld.nl>.¹

Van belang voor de signalering van risicogezinnen is **deskundigheid en deskundigheidsbevordering** van al deze betrokkenen op een passend niveau. Het is hierbij ten eerste van belang dat alle betrokken partijen weten wat risicoverhogende factoren voor en zichtbare signalen van (dreiging van) huiselijk geweld zijn. De Steunpunten huiselijk geweld spelen een belangrijke rol bij de deskundigheidsbevordering op het gebied van huiselijk geweld. Beroepsgroepen die in het werk te maken kunnen hebben met huiselijk geweld kunnen hier terecht voor advies en verwijzing. In een aantal regio's zijn hierover convenanten gesloten.

Screening en signalering kunnen ten slotte leiden tot een **verzameling en analyse van (populatie)gegevens en risico's** die door de gemeente gebruikt kunnen worden voor de verdere ontwikkeling van het beleid rond huiselijk geweld en kindermishandeling (zie element 1: "Vaststellen van de politieke agenda"). Na identificatie van risicogroepen kan het gemeentelijk beleid verder worden vormgegeven door bijvoorbeeld meer specifieke (voorlichtings)activiteiten of meer preventief handelen.

Betrokken actoren

Gemeente	:	Afspraken met alle betrokken partijen maken over het gebruik van een meldcode huiselijk geweld en het omgaan met privacy. In overleg treden met organisaties die screening uit kunnen voeren, samen met hen, en in overeenstemming met het vastgestelde beleidskader, bepalen door wie en op welke risico's gescreend wordt en vervolgens afspraken maken met de uitvoerende organisaties over screening en deskundigheidsbevordering. Afspraken maken met organisaties die kunnen bijdragen aan de signalering van huiselijk geweld over deskundigheidsbevordering.
GGD/ JGZ/ CJG	:	Uitvoering screening (bijvoorbeeld door schoolartsen, consultatiebureauartsen); verzameling en analyse van (populatie)gegevens en risico's voor verdere beleidsontwikkeling.
Steunpunt Huiselijk Geweld	:	Deskundigheidsbevordering met betrekking tot screening en signalering van huiselijk geweld en meldingen.
Politie	:	Signaleren van huiselijk geweld en melden volgens de gemaakte afspraken.

¹ In Rotterdam is reeds ervaring opgedaan met een dergelijke meldcode, zie voor meer informatie: http://www.huiselijkgeweld.rotterdam.nl/info_professionals_meldcode_huiselijk_geweld.htm.

Overige betrokken partijen : Zoals de GGD, CJG, BJZ, huisartsen, ziekenhuizen, reclasering, ZAT-teams, onderwijzers, sportbegeleiders, minderhedenorganisaties, thuiszorg, lokale meldpunten, woningbouwverenigingen, etc.: signaleren van huiselijk geweld en melden volgens de gemaakte afspraken.

Procesafspraken netwerk

Hieronder is aangegeven welke afspraken tussen betrokken netwerkpartners minimaal nodig zijn voor een goede uitvoering.

- Gemeente neemt de regie om met partijen te komen tot een gezamenlijke meldcode.
- Gemeente maakt afspraken met alle betrokken partijen over de aard van de risico's die met het screenen in kaart gebracht worden, de te hanteren screeningsinstrumenten en de wijze van registratie van de uitkomsten van de screening. Ook maakt de gemeente afspraken met alle relevante partners over signaleren en het doen van meldingen. Deze afspraken betreffen in ieder geval de uit te voeren taken, in te zetten personele capaciteit, in te zetten instrumenten en financiering.
- De gemeente maakt met alle betrokken partijen afspraken over deskundigheidsbevordering en de financiering daarvan.
- Signaleren en melden van huiselijk geweld dienen te kunnen worden opgevolgd met hulpverlening. De afspraken die zijn opgenomen in het element "Hulpverlening aan alle doelgroepen" dienen dan ook gemaakt te zijn op het moment dat partijen gaan signaleren en melden. Daarbij is van belang dat opvolging van meldingen binnen een redelijk tijdsbestek plaatsvindt.
- Screenen en signaleren heeft alleen zin als de opvolging van gesignaleerde risico's geborgd is. Dat betekent dat de afspraken over het opvolgen van signalen, zoals geformuleerd in de elementen "Analyse, beoordeling en opvolging signalen" en "Interveniëren", gemaakt moeten zijn alvorens gescreend kan worden.

Ondersteunende voorwaarden

- Gevalideerde instrumenten (voor professionals) voor screening (vragenlijsten of onderzoeksprotocollen). Hierbij dient rekening gehouden te worden met de verschillende soorten en verschillende vormen geweld die vallen onder de noemer huiselijk geweld, zoals fysiek, psychisch, seksueel of eengerelateerd geweld. Screeningsinstrumenten zijn noodzakelijk om te screenen en daarmee risicofactoren te identificeren en mensen met een verhoogd risico op te sporen. Van groot belang is echter dat dergelijke instrumenten gevalideerd zijn. De laatste jaren is er een toenemende aandacht voor het effect van screening op huiselijk geweld, bijvoorbeeld in huisartsenpraktijken op de spoedeisende hulp van ziekenhuizen. Nog onvoldoende is aangetoond in hoeverre de invoering van screeningsprogramma's op huiselijk geweld uiteindelijk leidt tot minder gevallen van huiselijk geweld¹.
- Instrumenten voor signalering en melding. Ook hierbij dient rekening gehouden te worden met de verschillende soorten geweld die vallen onder de noemer huiselijk geweld, zoals fysiek, psychisch, seksueel of eengerelateerd geweld.
- Het Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg CBO heeft een 'Conceptrichtlijn Familiaal Huiselijk Geweld' opgesteld voor maatschappelijk werkers, psychologen, psychiaters, vertrouwensartsen, kinderartsen, jeugdartsen, sociaal-psychiatrisch verpleegkundigen, huisartsen, SEH-verpleegkundigen en –artsen.

¹ Zie ook: *Clïëntprofielen van vrouwen met geweldservaringen in de vrouwenopvang*, Marit Sijbrandij, Irene Jonker & Judith Wolf, 25 maart 2008.

Element V. Analyseren, beoordelen en opvolgen

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen voor het analyseren, beoordelen en opvolgen om een gesignaleerd risico te verminderen?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet op de jeugdzorg, privacywetgeving, Wet Tijdelijk Huisverbod, wetboek van Strafrecht, wet BOPZ
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, Steunpunt Huiselijk Geweld, politie en hulpverlenende organisaties zoals GGD, AMW, BJZ
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Informatie-uitwisseling, personele formatie, financiering, opleiding en training, protocollen, instrumenten voor diagnos-

Het **doel** van dit element is het verwerken van en actie nemen op de binnengekomen signalen. De **doelgroep** wordt gevormd door de mensen/gezinnen waarop de signalen betrekking hebben.

De signalen en meldingen van geweld kunnen op verschillende plekken binnenkomen. Zo kan een slachtoffer van huiselijk geweld contact opnemen met het Steunpunt Huiselijk Geweld of aangifte doen bij de politie. Een slachtoffer kan ook haar of zijn verhaal vertellen aan een arts of professional. De politie kan via het werk van de wijkagenten signalen ontvangen. Ook kunnen getuigen of omstanders van het geweld contact opnemen met het Steunpunt Huiselijk Geweld of de politie. Belangrijk is dat signalen uiteindelijk terechtkomen bij het Steunpunt Huiselijk Geweld of bij de politie.

Het Steunpunt Huiselijk Geweld of de politie moet bij binnenkomst van een melding de veiligheidssituatie van het slachtoffer inschatten en daarop passende actie ondernemen. Is er sprake van een **acute dreiging**, dan dient de politie ter plaatse te gaan of, wanneer het signaal bij het Steunpunt Huiselijk Geweld binnenkomt, het Steunpunt Huiselijk Geweld de politie in te schakelen. Het primaat van ingrijpen ligt vervolgens bij de politie, waarbij het Steunpunt Huiselijk Geweld vanuit diens coördinerende rol wel betrokken dient te zijn. Dat wil zeggen dat de politie het signaal in eerste instantie onderzoekt. Zie voor de verdere aanpak vanaf dit punt het element "Interveniëren".

Wijst het signaal **niet op een acute dreiging**, dan is het regionale Steunpunt Huiselijk Geweld als eerste aan zet.¹ Het Steunpunt Huiselijk Geweld onderzoekt het signaal, maakt vervolgsafspraken met de betrokkenen (bij voorkeur slachtoffer én pleger), overlegt met relevante partners volgens de daarover gemaakte afspraken over de casus en stelt een plan van aanpak voor de hulpverlening op. Ook levert of regelt het Steunpunt Huiselijk Geweld een casemanager. Hulpverlening kan in deze gevallen ook preventief van karakter zijn.

Bij **diagnostiek, weging en analyse** van de situatie is het belangrijk te kijken naar de aard van het geweld, de betrokken personen en mogelijke andere signalen met betrekking tot hetzelfde gezin.

¹ In geval van kindermishandeling is dit het AMK dat vervolgens zijn eigen werkwijze volgt.

Diverse veiligheidsregio's beschikken inmiddels over een **Veiligheidshuis**, onder verantwoordelijkheid van het OM. De komende tijd wordt het netwerk van Veiligheidshuizen verder uitgerold over het hele land. In deze huizen, waarin gemeenten participeren, komen strafrechtelijke interventies en zorginterventies bij elkaar. Samenwerking in een Veiligheidshuis door alle relevante partners kan de analyse, beoordeling en opvolging van signalen vereenvoudigen en versnellen, doordat het gemakkelijker is om met alle betrokken partners snel om tafel te gaan zitten.

Betrokken actoren

- Gemeente : De gemeente maakt samenwerkingsafspraken met de politie en het Steunpunt Huiselijk Geweld en het eventuele Veiligheidshuis over het analyseren, beoordelen en doorverwijzen van meldingen. Uit te voeren taken, in te zetten personele capaciteit, te gebruiken instrumenten (bijvoorbeeld voor het registreren van meldingen) en financiering dienen daarbij aan bod te komen. Ook dienen met deze partijen afspraken gemaakt te worden over de verschillende scenario's die voor opvolging mogelijk zijn, en welk scenario wanneer wordt gevolgd.
- Steunpunt Huiselijk Geweld : Diagnostiek, weging en analyse van binnengekomen signalen. Voeren van overleg met betrokken partijen over de aanpak. Doorgeleiden van slachtoffers, daders en kinderen als getuigen naar hulpverlening. Inschakelen van de politie wanneer een signaal op acute dreiging wijst. Overbrugging van de tijd tot de hulpverlening start, bijvoorbeeld door de inzet van Mobile Aware.
- Politie : Reageren op signalen die acute actie vergen. Weging en analyse van de situatie. Steunpunt Huiselijk Geweld inschakelen wanneer inderdaad sprake is van huiselijk geweld. In het geval van de betrokkenheid van kinderen neemt de politie contact op met BJZ conform het convenant '*Vroegsignalering en doorverwijzing 0-18 jaar*'. Signalen die niet acuut zijn doorgeven aan het Steunpunt Huiselijk Geweld.
- Hulpverlenende organisaties zoals GGD, BJZ/AMK, AMW : Voeren van overleg met Steunpunt Huiselijk Geweld en overige betrokken partijen over de aanpak. Op zich nemen van casusregie daar waar de gemeentelijke/regionale afspraken daarom vragen.

Procesafspraken netwerk

Hieronder is aangegeven welke afspraken tussen betrokken netwerkpartners minimaal nodig zijn voor een goede uitvoering. Hierbij is gekeken naar huiselijk geweld. De rol van het AMK blijft buiten beschouwing. Indien het om kinderen gaat, wordt het AMK betrokken.

- De gemeente maakt met de politie en het Steunpunt Huiselijk Geweld afspraken over het onderzoeken van meldingen¹ en het starten van de opvolging (bijvoorbeeld door gezamenlijk opgestelde handelingsprotocollen).
- Bij binnenkomst van een signaal via de politie: afspraken over wanneer de politie ter plaatse gaat en het daarbij inschakelen van het Steunpunt Huiselijk Geweld, en wanneer de politie een signaal doorgeeft aan het Steunpunt Huiselijk Geweld zonder zelf verdere actie te ondernemen.
- Bij binnenkomst van een signaal via het Steunpunt Huiselijk Geweld: afspraken over doorverwijzen van de casus naar hulpverlening of politie, termijnen waarbinnen de casus moet worden beoordeeld door het Steunpunt Huiselijk Geweld en door de hulpverlening moet worden opgepakt, capaciteit bij de hulpverlening, casemanagement.²
- Afspraken over registratie, dossiervorming en informatie-uitwisseling.

Ondersteunende voorwaarde

- Instrumenten voor diagnostiek, weging en analyse van de situatie, daarbij rekening houdend met de mogelijke verschillen in de aard van het geweld en van de doelgroep. Een voorbeeld van een dergelijk instrument is het Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld (RiHG), dat is ontwikkeld voor het huisverbod (zie verder hierover het element "Interveniëren").

¹ Het Steunpunt Huiselijk Geweld heeft geen wettelijke basis voor onderzoek. Gemeente, Steunpunt Huiselijk Geweld en ketenpartners kunnen deze taak echter in onderling overleg bij het Steunpunt Huiselijk Geweld leggen.

² Een hulpmiddel bij het maken van afspraken rondom een Steunpunt Huiselijk Geweld kan zijn: TransAct (2005) *Een Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld Opzetten. Een praktisch stappenplan.*

Element VI. Intervenieren

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen voor het ingrijpen om een onmiddellijke dreiging af te wenden?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wetboek van Strafrecht, Wetboek van strafvordering, Wet op de jeugdzorg, wet BOPZ, Wet tijdelijk huisverbod, privacywetgeving
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, burgemeester, politie, AMK, Steunpunt Huiselijk Geweld, Bureau Jeugdzorg, rechter, OM, crisishulpverlening, reclassering, Raad voor de Kinderbescherming, opvang, casemanager
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Informatie-uitwisseling, personele formatie, financiering,

Het **doel** van dit element is het neerleggen van de basis voor een snelle en effectieve interventie op een signaal van een acute (dreigende) situatie van huiselijk geweld. De **doelgroep** bij dit element wordt gevormd door de mensen/gezinnen waar de signalen die binnenkomen bij de politie (eventueel via het Steunpunt Huiselijk Geweld) betrekking op hebben en die om acuut ingrijpen vragen.

Het stoppen van het (directe) geweld en het vergroten van de veiligheid zijn de eerste zaken waarvoor gezorgd moet worden als huiselijk geweld wordt vastgesteld. Daarnaast dient de dader, indien mogelijk, vervolgd te worden en dient de hulpverlening te starten: zowel slachtoffers als dader staan direct na een incident in het algemeen (meer) open voor hulp. Dit element richt zich daarom op het stoppen van het (directe) geweld, het vergroten van de veiligheid van de betrokkenen, het starten van de justitiële keten en het starten van de hulpverleningsketen. Het element richt zich op situaties waarin het geweld acuut is. In andere situaties onderneemt het Steunpunt Huiselijk Geweld actie op een signaal, wordt een hulpverleningsplan opgesteld en start de hulpverlening. Zie daarvoor de elementen "Analyse, beoordeling en opvolging signalen" en "Hulpverlening aan alle doelgroepen". Een duidelijk af te bakenen interventie is in dat traject niet aanwezig.

Omdat in dit element sprake is van geweld, speelt naast de gemeentelijke 'hulpverleningsketen' de **strafrechtketen** een belangrijke rol. Een goede, wederzijdse afstemming van rollen, taken en activiteiten is dan ook van belang.

Bij **dreigende** situaties zijn er de volgende mogelijkheden voor ingrijpen:

- ingrijpen door een intensieve vorm van ambulante hulpverlening
 - ingrijpen door het uit huis plaatsen van de dader (via het strafrechtelijke circuit of door middel van het huisverbod)
 - ingrijpen door het uit huis gaan van het slachtoffer (bijvoorbeeld naar de vrouwenopvang)
 - ingrijpen ten behoeve van het onder toezicht stellen of uit huis plaatsen van het kind
- Voor alle genoemde interventies geldt dat deze bij voorkeur gekoppeld zijn aan hulpverlening voor het hele gezinssysteem. Zie daarvoor het element "Hulpverlening aan alle doelgroepen".

Zoals in het vorige element beschreven kan de **politie** de eerste partij zijn die actie onderneemt op een signaal van acute dreiging of aanwezigheid van huiselijk geweld. Deze gaat ter plaatse. Is inderdaad sprake van huiselijk geweld, dan schakelt de politie het **Steunpunt Huiselijk Geweld** in en, indien kinderen aanwezig zijn, **Bureau Jeugdzorg/AMK**. Na inschakeling door de politie schakelt het Steunpunt Huiselijk Geweld conform de gemeentelijke/regionale afspraken **crisishulpverlening** en/of een **casemanager** in (en levert eventueel de casemanager). Is inderdaad sprake van huiselijk geweld (of een ernstig en onmiddellijk gevaar) dan informeert de politie het **Steunpunt Huiselijk Geweld**. Indien er minderjarige kinderen op het adres woonachtig zijn dan meldt de politie deze (conform de bestaande afspraken) aan bij Bureau Jeugdzorg/AMK. In geval van (vermoedens van) kindermishandeling wordt tevens vooraf overleg gepleegd met Bureau Jeugdzorg/AMK. Het Steunpunt Huiselijk Geweld schakelt, conform de gemeentelijke/regionale afspraken **crisishulpverlening en/of een casemanager** in (en levert eventueel de casemanager). De politie beoordeelt de situatie en legt in geval van een ernstige en onmiddellijke dreiging een huisverbod op (krachtens mandaat van de burgemeester). Bij vermoedens van een strafbaar feit pleegt de politie tevens een strafrechtelijke interventie met als uitgangspunt dat de pleger wordt aangehouden. Het OM voert de regie over deze interventie. De gemeente heeft de regie over de uitvoering van de bestuursrechtelijke maatregel (het huisverbod)

Indien nodig regelt het Steunpunt Huiselijk Geweld opvang voor aanwezige slachtoffers. Bureau Jeugdzorg/AMK start, indien kinderen aanwezig zijn, een onderzoek naar noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van deze kinderen. Alle betrokken partijen analyseren samen de casus, bekijken of een vorm van ambulante hulpverlening nodig is en regelen die eventueel, en komen tot een plan van aanpak voor het vervolg van de hulpverlening. Daarbij is het belangrijk na te gaan of het gezin al hulp krijgt en zo ja, in contact te treden met deze hulpverleners.

In sommige gevallen is het wegnemen van een directe dreiging niet voldoende om de veiligheidssituatie van de slachtoffers te verbeteren. Een voorbeeld van een dergelijke situatie is wanneer er sprake is van eengerelateerd geweld. Omdat bij eengerelateerd geweld in sommige gevallen een hele familie of delen van een familie als mogelijke dader kunnen optreden is het lastig een (directe) dreiging weg te nemen. In een dergelijk geval moeten niet alleen de daders vervolgd worden, maar is het ook nodig het slachtoffer naar een veilige omgeving over te brengen. De aanpak van eengerelateerd geweld vraagt overigens om specifieke kennis.¹

Betrokken actoren en hun taken

Gemeente : Faciliteert afspraken tussen betrokken ketenpartners. Deze afspraken behelzen minimaal de uit te voeren taken, in te zetten personele capaciteit, te hanteren instrumenten en financiering. Daarnaast moet de gemeente zorg dragen voor het bestaan van opvangmogelijkheden conform de Wmo (voor slachtoffers) en voor registratie van het huisverbod. De gemeente kan in het kader van de Wet Tijdelijk huisverbod ook opvang voor uithuisgeplaatsten regelen. Met de provincie maakt de gemeente afspraken over de inzet van Bureau Jeugdzorg.

¹ We verwijzen voor meer informatie naar www.huiselijkgeweld.nl

Burgemeester	:	Is verantwoordelijk voor het opleggen, eventueel verlenen, en intrekken van het huisverbod.
Politie	:	Beoordeling en uitvoering bestuursrechtelijke maatregel (opleggen huisverbod, conform mandaat van de burgemeester). Plegen van een strafrechtelijke interventie (bij vermoedens van een strafbaar feit) met als uitgangspunt de aanhouding van de pleger en toeleiden naar de reclasering (instellen opsporingsonderzoek). Informeren van het Steunpunt Huiselijk Geweld. Melden van minderjarige kinderen bij BJZ/AMK. Bij (vermoedens van) kindermishandeling vooraf informeren en afstemmen met BJZ/AMK (mbt opleggen huisverbod).
Steunpunt Huiselijk Geweld	:	Coördinatie van de interventie, schakelt crisishulpverlening/casemanager in en regelt opvang voor slachtoffers indien nodig. Voert, indien zo afgesproken, casemanagement.
Reclassering	:	Bij huisverbod zijn de mogelijkheden om de reclassering in te schakelen voor: advisering over plan van aanpak 10 dagen samen met hulpverlening, toezicht op de naleving van het huisverbod, toeleiding naar zorg, motiveren uithuisgeplaatste, aanbieden agressietraining, rapportage en advies over verlenging van het huisverbod. Daarnaast biedt de reclassering Vroeghulp in het kader van een strafrechtelijk traject.
OM	:	Regie over de strafrechtketen.
Rechter	:	Beoordelen bezwaar tegen huisverbod, beoordelen verzoek om maatregel van kinderscherming, beoordeling in geval van voorgeleiding dader.
BJZ	:	Start geïndiceerde jeugdzorg/jeugdbescherming.
AMK	:	Onderzoeken van meldingen.
Raad voor de Kinderbescherming	:	Onderzoekt de dreigende thuissituatie van een kind.
Vrouwenopvang	:	Het opvangen van de slachtoffers. Eventueel ambulante hulpverlening.
Crisishulpverlening	:	Direct na het stoppen van het geweld initiële hulp bieden.
Casemanager	:	Overzicht houden van de hulpverlening en zorgen voor afstemming tussen de verschillende hulpverleningstrajecten onderling en tussen justitiële interventies en hulpverlening.

Procesafspraken netwerk

- Samenwerkingsafspraken tussen alle relevante netwerkpartners over
 - de aanpak en doorverwijzing bij het stoppen van het (directe) huiselijke geweld
 - crisishulpverlening en casemanagement
 - de opvang van slachtoffers
 - registratie, dossiervorming en informatie-uitwisseling
- Afspraken tussen politie en Steunpunt Huiselijk Geweld over het inschakelen van het Steunpunt Huiselijk Geweld bij huiselijk-geweldzaken en de taakverdeling.

- Afspraken tussen de politie en crisisinterventie over het overdragen van alle bij het huiselijk geweld betrokkenen aan de hulpverlening.
- Indien de politie een strafrechtelijk traject inzet, schakelt zij de reclassering in. Zie Aanwijzing huiselijk geweld van het OM.
- Huisverbod: zie het werkproces op www.huisverbod.nl en het *Uitvoeringsadvies Wet tijdelijk huisverbod* (Den Haag, 2008).
- In het kader van het huisverbod kunnen gemeenten de reclassering inhuren voor diensten.

Ondersteunende voorwaarde

- Handelingsprotocollen waarin de afspraken tussen ketenpartners zijn vastgelegd. Voor voorbeelden zie het Procesmodel ketenaanpak stoppen van huiselijk geweld van de Gemeente Amsterdam en Plan van Aanpak ASHG Gooi en Vechtstreek (2005). Voor een voorbeeld van de afspraken rondom crisisinterventie, zie de modellen van de pilot Groningen (de methodiek crishulpverlening tijdelijk huisverbod) en van de pilot Venlo (het Venlose model: Focus) op www.huisverbod.nl.

Element VII. Hulpverleners

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen van hulpverlening aan alle doelgroepen?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet op de jeugdzorg, Wetboek van Strafrecht, Wet BOPZ, privacywetgeving, AWBZ
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, Steunpunt Huiselijk Geweld, BJZ/AMK, AMW, GGZ, GGD, CJG, jeugdzorg, opvang, Reclassering, eerste lijns psychologische hulpverlening, doelgroeporganisaties, huisartsen, forensische hulpverlening
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Protocollen, informatie-uitwisseling, personele formatie,

Dit element heeft als **doel** het scheppen van de voorwaarden voor het verlenen van hulp aan slachtoffers, daders en getuigen van huiselijk geweld. Het huiselijk geweld is dan al gediagnosticeerd, gewogen en geanalyseerd. De **doelgroep** van dit element wordt gevormd door de mensen/gezinnen waarover signalen van huiselijk geweld zijn ontvangen en waarbij onderzoek van die signalen de noodzaak van hulpverlening uitwees.

Uitgangspunt bij de hulpverlening is de **systemaanpak**: de hulpverlening aan alle betrokkenen hangt samen en wordt op elkaar afgestemd. De hulpverlening valt uiteen in verschillende mogelijke **trajecten**:

- aan slachtoffers
- aan daders
- aan kinderen als getuige

Daarbij geldt dat rollen in elkaar over kunnen vloeien: een dader kan ook slachtoffer zijn, en andersom. Hulpverleningstrajecten dienen hiermee rekening te houden. Ook van invloed op de hulpverlening zijn factoren die het geweld bevorderen, zoals een verslaving of een problematische schuldsituatie. Huiselijk geweld vindt vaak plaats in situaties waar meer problemen spelen. De hulpverlening dient rekening te houden met deze complexe context. Uiteraard is ook de aard van het geweld relevant: eengerelateerd geweld vraagt een heel andere aanpak dan partnergeweld, dat weer een andere aanpak dan ouderenmishandeling vraagt, etc.

Bij de hulpverlening kan onderscheid plaatsvinden tussen crisisinterventie, zoals tijdens een huisverbod, en reguliere trajecten.

- **crisisinterventie**: slachtoffer(s), dader(s) en (indien aanwezig) kinderen als getuige krijgen gedurende een korte periode intensieve hulpverlening waarbij het gezinssysteem centraal staat (zie bijvoorbeeld *Methodiek crisisbulpverlening in de kader van de wet op het tijdelijk huisverbod bij huiselijk geweld* (Groningen) of *Uitwerkingsplan 10-dagen model* (Hollands Midden, november 2008)). Deze crisisinterventie dient opgevolgd te worden met reguliere trajecten.
- **reguliere trajecten**: hulpverlening aan daders (bijvoorbeeld trajecten van De Waag, e-therapie), slachtoffers (bijvoorbeeld *Eerste hulp aan vrouwen bij thuisgeweld* of trajecten van AMW) en kinderen als getuige (bijvoorbeeld *Let op de Kleintjes*). Ook zijn er

methodieken ontwikkeld voor een systeemgerichte benadering, zoals *Signs of Safety*, *Wraparound care*, *Time-Out* en een systeemgerichte aanpak van ouderenmishandeling

Enkele voorwaarden voor een effectieve inzet van de hulpverlening zijn:

- **casemanagement**: de casemanager houdt per casus (systeem) overzicht van de hulpverlening en zorgt voor afstemming tussen de verschillende hulpverleningstrajecten onderling en tussen justitiële interventies en hulpverlening.
- in het kader van CJG-vorming moeten gemeenten sluitende afspraken maken over de totstandkoming van **één casus, één plan** en over **coördinatie van zorg**.
- **casusoverleg** tussen alle betrokken hulpverleners over het gezinssysteem als casus.
- toespitsing van de hulpverlening op de doelgroep. Door **doelgroeporganisaties** bij het opzetten van hulpverleningsprogramma's te betrekken kan bevorderd worden dat de hulpverlening alle doelgroepen effectief bereikt.

Betrokken actoren

Een belangrijke taak in dit element is het coördineren van zorg / casemanagement. Dit kan bij verschillende organisaties neergelegd worden. Maar partijen moeten hier naar eigen inzicht sluitende afspraken over maken. Belangrijk is dat er casemanagement is, en dat dit gerespecteerd wordt door alle betrokken partijen.

Gemeente	:	Zeker stellen van de noodzakelijke samenwerkingsafspraken tussen ketenpartners over casemanagement en casusoverleg; sturen op resultaten via subsidierelaties; afstemming met BJZ via de provincie.
Steunpunt Huiselijk Geweld	:	Eventueel casemanagement, informatieknooppunt, stimuleren ketensamenwerking, bewaken driesporenbeleid.
BJZ	:	Eventueel casemanagement bij kindermishandeling, hulpverlening aan kinderen, deelname aan casusoverleg, terugkoppeling over behandeling aan casemanager indien BJZ dit niet zelf is, afstemming met gemeente via provincie.
CJG	:	Verlenen van niet-geïndiceerde jeugdzorg, eventueel casemanagement.
Jeugdzorg	:	Verlenen van geïndiceerde jeugdzorg, eventueel casemanagement.
AMW	:	Slachtofferhulpverlening, gezinscoaching bij meervoudige problematiek
GGZ	:	Hulpverlening aan daders en slachtoffers, verslavingszorg, forensische psychiatrie
Reclassering	:	Toezicht (begeleiding en controle) houden op de dader en indien geïndiceerd een gedragsinterventie geven zoals bijvoorbeeld een terugvalpreventie training huiselijk geweld. Toeleden naar zorg.
GGD	:	Eventueel casemanagement; verzorgen jeugdgezondheidszorg en uitvoering preventieve programma's
Doelgroeporganisaties	:	Betrokken zijn bij de ontwikkeling van hulpverleningsprogramma's voor de betreffende doelgroepen
Vrouwenopvang	:	Hulpverlening aan slachtoffers.

Eerstelijns psychologische

Hulpverlening

: Verzorgen hulpverlening aan potentiële daders en slachtoffers van huiselijk geweld

Procesafspraken netwerk

Hieronder is aangegeven welke afspraken tussen betrokken netwerkpartners minimaal nodig zijn voor een goede uitvoering.

- afspraken tussen alle betrokken netwerkpartners met betrekking tot het casemanagement en de coördinatie van zorg: wie voert het uit, borging van de benodigde capaciteit, afspraken over het opvolgen van de aanwijzingen van de casemanager/gezinscoach en over het terugkoppelen van informatie aan de casemanager/gezinscoach (door wie, binnen welke termijn, minimaal welke informatie?).
- afspraken tussen alle betrokken netwerkpartners met betrekking tot afstemming/casusoverleg: wie is wanneer aanwezig, borging van de benodigde capaciteit, afspraken over communicatie en over het delen van relevante informatie over cliënten, werkwijze van het casusoverleg, monitoring en registratie.
- afspraken over de benodigde capaciteit voor de hulpverlening en de termijn waarbinnen hulpverleningstrajecten moeten opstarten.
- afspraken over het doorbreken van eventuele stagnatie van de hulpverlening.
- afspraken over terugkoppeling van de opvolging van een signaal aan de politie.
- handelingsprotocollen.

Element VIII. Nazorg en voorkomen van herhaling

Wat is er minimaal nodig om tot een gestroomlijnde aanpak te komen voor goede nazorg en om herhaling van het geweld te voorkomen?

Opbouw van het element:

Relevante wet- en regelgeving	Wet maatschappelijke ondersteuning, privacywetgeving, Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering
Betrokken actoren (netwerkpartners)	Gemeente, Steunpunt Huiselijk Geweld, AMW, BJZ, GGZ, opvang, casemanager
Procesafspraken netwerk	Samenwerkingsafspraken betrokken netwerkpartners
Ondersteunende voorwaarden	Werkproces, informatie-uitwisseling, personele formatie,

Het **doel** van dit element is het scheppen van de voorwaarden voor nazorg en terugvalpreventie. **Doelgroep** zijn alle personen/gezinnen aan wie hulp verleend is.

Huiselijk geweld en kindermishandeling hebben zonder effectieve behandeling een grote kans op herhaling. De vraag is of de gegeven hulpverlening effectief is geweest om geweld in de toekomst te voorkomen. Het is daarom van belang om een gezin dat hulpverlening heeft gekregen, ook na afloop van de hulpverleningstrajecten enige tijd te volgen. Hierbij is een centrale rol weggelegd voor de casemanager.

De **casemanager** is de spil in het web van de hulpverlening aan de personen binnen het gezinssysteem. Na afloop van de hulpverleningstrajecten maakt de casemanager afspraken met de cliënten hoe de vinger aan de pols gehouden kan worden. De casemanager put daarvoor uit informatie die hij of zij van de hulpverleners van de cliënten ontvangt. De duur en de intensiteit van de nazorg zijn daar afhankelijk van.

Tijdens de duur van de nazorg is het belangrijk dat hulpverleners die met de cliënten te maken krijgen, alert zijn op de mogelijkheid van zich herhalend huiselijk geweld, en de casemanager informeren wanneer zij de dreiging hiervan groot achten. Daarvoor is nodig dat het systeem dat meldingen van (vermoedens van) risico's op huiselijk geweld registreert, eveneens gevallen van huiselijk geweld in het verleden bevat en meldingen hieraan kan koppelen.

Nazorg kan plaatsvinden in situaties waarin dader en slachtoffer weer terug bij elkaar zijn, en in situaties waarin zij uit elkaar gegaan zijn. In het laatste geval bestaat nazorg ook uit het ondersteunen bij het vinden van huisvesting, eventueel financiële hulp en identiteitswijziging voor het slachtoffer en weerbaarheidstraining.

Betrokken actoren

- Gemeente : Zeker stellen van de noodzakelijke samenwerkingsafspraken tussen ketenpartners over het invulling geven aan de nazorg en onderlinge informatie-uitwisseling.
- Casemanager : Gedurende een bepaalde periode regelmatig contact met cliënten, nagaan of het geweld is gestopt en zo nodig ingrijpen.

Steunpunt Huiselijk Geweld/BJZ/

AMW/GGZ/opvang, politie : Verlenen van hulp zoals het vinden van huisvesting, eventueel financiële hulp en identiteitswijziging voor het slachtoffer, weerbaarheidstraining. Bij het waarnemen van risico's op huiselijk geweld nagaan of er sprake is van een nazorgtraject en zo ja, de casemanager informeren.

Reclassering, rechtbank,

politie en OM : Strafrechtelijk traject bij herhaling van het geweld.

Procesafspraken netwerk

Hieronder is aangegeven welke afspraken tussen betrokken netwerkpartners minimaal nodig zijn voor een goede uitvoering.

- criteria voor het bepalen van de duur en intensiteit van de nazorg
- afspraken over de inhoud van de informatie die hulpverleners aan de casemanagers leveren over de risico's op herhaling van het geweld en over het moment waarop zij deze informatie aanleveren

Bijlage 1 Wet- en regelgeving

Bij het wettelijk kader rond huiselijk geweld en kindermishandeling is het van belang onderscheid te maken tussen strafrecht en bestuursrecht.

Het strafrecht geeft aan wat er verboden is in de Nederlandse samenleving en geeft de overheid bevoegdheden om op te treden tegen burgers die zich hier niet aan houden. In het strafrecht zijn de procespartijen daarom aan de ene kant de overheid (met de politie en de officier van justitie als uitvoerders) en aan de andere kant de verdachte. Het initiatief van een strafrechtelijke procedure ligt bij de overheid.

Het bestuursrecht gaat over de overheid aan de ene kant en burgers aan de andere kant. Hierbij gaat het dan niet om verboden en wat er gebeurt wanneer die overtreden worden, maar bijvoorbeeld om het toekennen van rechten en voorzieningen.

Hieronder beschrijven we de voor de landelijke modelaanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling van belang zijnde wetgeving. Achtereenvolgens wordt ingegaan op:

- Privacywetgeving
- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
- Wetboek van Strafrecht
- Wetboek van strafvordering
- Wet tijdelijk huisverbod
- Wet Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen (Wet BOPZ)
- Wet op de jeugdzorg (WJZ)
- Wet politiegegevens (Wpg)
- Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO)
- Wet Publieke Gezondheid
- Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)

Privacywetgeving

Een voor de landelijke modelaanpak belangrijk onderdeel van bestuursrecht is de privacywetgeving. De belangrijkste regels voor het vastleggen en gebruiken van persoonsgegevens zijn vastgelegd in de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). De Wbp heeft betrekking op alle gebruik (of verwerkingen) van persoonsgegevens, van het verzamelen ervan tot en met het vernietigen van persoonsgegevens. Op grond van de Wbp dient de gegevensverwerking binnen een samenwerkingsverband voor de aanpak van huiselijk geweld in overeenstemming met de wet en zorgvuldig te zijn ingericht.

Voor een goede samenwerking tussen de verschillende ketenpartners is de uitwisseling van informatie van groot belang. De privacywetgeving en het beroepsgeheim dienen geen barrière te vormen als het gaat om het signaleren en aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Men stelt in dat kader dat er spreekrecht en interventieplicht is voor professionals; zo mag bijvoorbeeld een arts niemand in een hulpeloze toestand laten.

Gegevensuitwisseling tussen verschillende organisaties, is volgens het *Modelconvenant gegevensuitwisseling aanpak huiselijk geweld*¹ toegestaan wanneer:

- dit noodzakelijk is om een gezamenlijk doel te bereiken
- iedere partner beschikt over een rechtmatige grondslag in de op hem van toepassing zijnde privacyregelgeving om aan een andere organisatie gegevens te mogen verstrekken in het kader van dit gezamenlijke doel en
- alleen die gegevens worden verstrekt die noodzakelijk zijn om het doel te bereiken.

In een recent gepubliceerd advies van de commissie Veiligheid en persoonlijke levenssfeer² wordt geconcludeerd dat de overheid veel meer moet doen aan een zorgvuldige balans tussen veiligheid en privacy. Als het opslaan en uitwisselen van persoonlijke gegevens nodig is voor de veiligheid van mensen, moet dat gewoon gebeuren. Maar mensen moeten wel weten welke gegevens zijn opgeslagen en wie iets met die gegevens doet, en wát. Bovendien moet het opslaan en uitwisselen van gegevens tot het noodzakelijke minimum beperkt worden. Professionals op de werkvloer moeten vertrouwd zijn met het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Wet politiegegevens (Wpg)

De Wet politiegegevens (Wpg) is de privacywet voor de uitvoering van de politietaak. Persoonsgegevens die door de politie verwerkt worden betreffen vaak bijzondere gegevens en de Wpg geeft regels voor het beheer van deze gegevens door de politie. De Wpg schrijft voor hoe het verzamelen en ontvangen van politiegegevens of het verstrekken hiervan dient te gebeuren.

Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO)

Deze wet regelt de relatie tussen patiënt en hulpverlener. Wanneer een patiënt de hulp van een zorgverlener inroept, ontstaat een geneeskundige behandelingsovereenkomst tussen hen. De wet bestaat uit verschillende onderdelen:

- Het recht op informatie door de hulpverlener
- Toestemming voor een medische behandeling
- Inzage in het medisch dossier
- Geheimhoudingsverplichting voor de hulpverlener
- Het recht op privacy tijdens een medische behandeling
- Vertegenwoordiging van patiënten die niet zelf kunnen beslissen

Van deze wet zijn vooral de privacy-afspraken van belang bij de signalering en het ondernemen van actie bij huiselijk geweld (zie Privacywetgeving).

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) vormt het wettelijk kader voor de vrouwenopvang en het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld. Het gaat om prestatieveld 7, het bieden van maatschappelijke opvang, waaronder vrouwenopvang en het voeren van beleid ter bestrijding van geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd (artikel 1.1.g, 7). In de wet wordt vrouwenopvang omschreven als het tijdelijk

¹ Ministerie van Justitie, Helpdesk Privacyproducten, <http://www.justitie.nl/onderwerpen/jeugd/helpdesk-privacy/producten/>

² *Rapport 'Gewoon Doen, beschermen van veiligheid en persoonlijke levenssfeer'*. Commissie Veiligheid en persoonlijke levenssfeer, januari 2009.

bieden van onderdak en begeleiding aan vrouwen die, al dan niet gedwongen, de thuissituatie hebben verlaten in verband met problemen van relationele aard of geweld (artikel 1.1.a). In artikel 20 wordt de specifieke uitkering omschreven.

Wetboek van Strafrecht

De term huiselijk geweld staat niet in het wetboek van strafrecht, en toch is het strafbaar. Dit komt omdat bij huiselijk geweld zaken voorkomen die wel als strafbaar in de wet staan zoals mishandeling, verkrachting, bedreiging of belaging (lastig vallen). De volgende misdrijven kunnen van toepassing zijn op huiselijk geweld:

- Misdrijven tegen de openbare orde (Art. 138)
- Misdrijven tegen de zeden (Art. 142, 143, 146)
- Verlating van hulpbehoevenden (Art. 255, 257)
- Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (Art. 182, 184, 185)
- Misdrijven tegen het leven gericht (Art. 187)
- Mishandeling (Art. 300, 301, 302, 303, 304)
- Vernieling of beschadiging (Art. 350)

Het strafrecht kan tevens zorgen voor het opleggen van daderhulpverlening.

Wetboek van strafvordering

Naast het strafrecht is artikel 67 uit het wetboek van strafvordering van toepassing. In dit artikel staat omschreven wanneer men in voorlopige hechtenis kan worden gesteld.

Wet tijdelijk huisverbod

De Wet tijdelijk huisverbod is sinds 1 januari 2009 van kracht. Het verbod houdt in dat iemand die huiselijk geweld dreigt te plegen, tien dagen zijn of haar woning niet meer in mag en in die periode ook geen contact mag opnemen met de partner of de kinderen. Volgens artikel 2 van de wet is de burgemeester bevoegd om een huisverbod op te leggen aan een persoon indien door omstandigheden blijkt of vermoed wordt dat diens aanwezigheid in de huiselijke situatie ernstige dreiging oplevert. Het verbod geldt voor een periode van tien dagen, maar kan verlengd worden. Het kan alleen worden opgelegd aan een meerderjarig persoon die op het adres ingeschreven is of daar regelmatig verblijft. Wanneer het opgelegd wordt wegens vermoedens van kindermishandeling dient contact opgenomen te worden met het AMK. Artikel 8 bepaalt dat het huisverbod verlengd kan worden tot maximaal 4 weken.

Het huisverbod biedt zo de mogelijkheid om in een noodsituatie te voorzien in een afkoe-lingsperiode waarbinnen de hulpverlening op gang kan worden gebracht en escalatie kan worden voorkomen. Voor de uithuisgeplaatste kan hulpverlening op gang worden gebracht. Het huisverbod kan worden opgelegd bij verschillende vormen van huiselijk geweld zoals ouderenmishandeling, kindermishandeling of een ernstig vermoeden daarvan.

Wet Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Ziekenhuizen (Wet BOPZ)

De Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet BOPZ) regelt gedwongen opname en behandeling van mensen die lijden aan een geestesstoornis. Er zijn verschillende gronden en instrumenten om iemand gedwongen op te nemen. Zo moet gedwongen opname de laatste mogelijkheid zijn en moet er sprake zijn van gevaar veroorzaakt door een geestesstoornis. Voor acute dreiging van gevaar voor derden, hetgeen bijvoorbeeld bij huiselijk geweld aan de orde zou kunnen zijn, kan een inbewaringstelling worden afgegeven. Het doel van de ibs is het herstellen van de openbare orde, die verstoord is

doordat iemand vanwege een vermoedelijke geestesstoornis een onmiddellijk dreigend gevaar vormt voor zichzelf, anderen of goederen. De burgemeester verleent de last tot inbewaringstelling. Dat moet hij persoonlijk doen en dat mag hij pas doen nadat hij is geïnformeerd over de toestand van de betrokkene. De burgemeester mag de last pas afgeven nadat hij op de hoogte is gesteld van de bevindingen van het onderzoek. Die bevindingen moeten zijn neergelegd in de geneeskundige verklaring. De burgemeester mag het afgeven van de last tot inbewaringstelling delegeren aan een of meer wethouders.

Wet op de jeugdzorg (WJZ)

In de wet op de jeugdzorg liggen de taken en bevoegdheden van de AMK's vast. Deze wet legt ook de rechten van cliënten en de taken van Bureau Jeugdzorg vast. Artikel 8 betreft het ingrijpen in een dreigende situatie. Artikel 9 betreft het nemen van maatregelen die het gezag over een minderjarige raken. De taken van een AMK liggen vast in artikel 11. De aard van de zorg waar cliënten aanspraak op kunnen maken is vastgelegd in het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg. Tevens benoemt de Wet op de jeugdzorg vijf functies die de centrale taken van gemeenten op het gebied van het preventief jeugdbeleid vormen. In elementen V, VI en VII zijn met name toeleiding naar hulp, (licht) pedagogische hulpverlening en coördinatie van zorg van belang. In de elementen VI, VII en VIII is met name coördinatie van zorg van belang. In prestatieveld 2 van de Wmo is bepaald dat de gemeente verantwoordelijk is voor de uitvoering van deze functies.

De wet op de jeugdzorg moet leiden tot meer cliëntgericht werken in de jeugdzorg en vooral tot een betere samenwerking tussen de verschillende instanties. De aanpak van kindermishandeling is onderdeel van de aanpak van huiselijk geweld. Gemeenten voeren de regie op het lokale jeugdbeleid, alhoewel zij niet altijd verantwoordelijk zijn voor de algemene voorzieningen. Wat betreft de ontwikkeling van het beleid (element I) moet het lokale jeugdbeleid afgestemd worden met de andere betrokken (regionale) instanties.

Wet Publieke Gezondheid

In de Wet Publieke Gezondheid zijn de taken en verantwoordelijkheden van de gemeente ten aanzien van collectieve preventie op het gebied van volksgezondheid vastgelegd. De gemeenten brengen de hieruit voortvloeiende werkzaamheden over het algemeen onder bij de GGD. De Wet Publieke Gezondheid onderscheidt drie deelterreinen: collectieve preventie, infectieziektebestrijding en jeugdgezondheidszorg. Voor de aanpak van huiselijk geweld is collectieve preventie in de vorm van preventieprogramma's en het bevorderen van de openbare gezondheid van belang. Daarnaast is de jeugdgezondheidszorg van belang, met name op het gebied van voorlichting, advies, instructie en begeleiding.

Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)

De AWBZ-verzekering is een verplichte volksverzekering en dekt geneeskundige risico's die niet door de zorgverzekering worden vergoed. Voor de aanpak van huiselijk geweld is relevant dat de geïndiceerde strafrechtelijke hulpverlening aan daders, door forensisch-psychiatrische instellingen zoals De Waag, onder de AWBZ valt. De zorg wordt verleend na indicatiestelling door het CIZ. De aanspraak op behandeling staat in artikel 8 Besluit zorgaanspraken AWBZ (Bza):

“Behandeling omvat door een instelling te verlenen behandeling van specifiek medische, specifiek gedragswetenschappelijke of specifiek paramedische aard gericht op herstel of voorkoming van

verergering van een somatische of psychogeriatrische aandoening of beperking of van een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke handicap, waaronder voorkoming van verergering van gedragsproblemen in verband met een zodanige aandoening, beperking of handicap.”

Overige wetgeving

Naast bovengenoemde wetgeving zijn vanwege het complexe karakter van de problematiek ook nog relevant:

- Familierecht
- Vreemdelingenrecht
- Huisvestingswet
- Wet Werk en Bijstand
- Zorgverzekeringswet

Bijlage 2 Overeenkomsten en verschillen met aanpak kindermishandeling

De regionale aanpak kindermishandeling is ingedeeld volgens een 'zorgcontinuüm' dat vijf niveaus van interventie onderscheidt. Bij het opstellen van de modelaanpak is aandacht besteed aan een zorgvuldige aansluiting op deze aanpak. De verschillen betreffen met name:

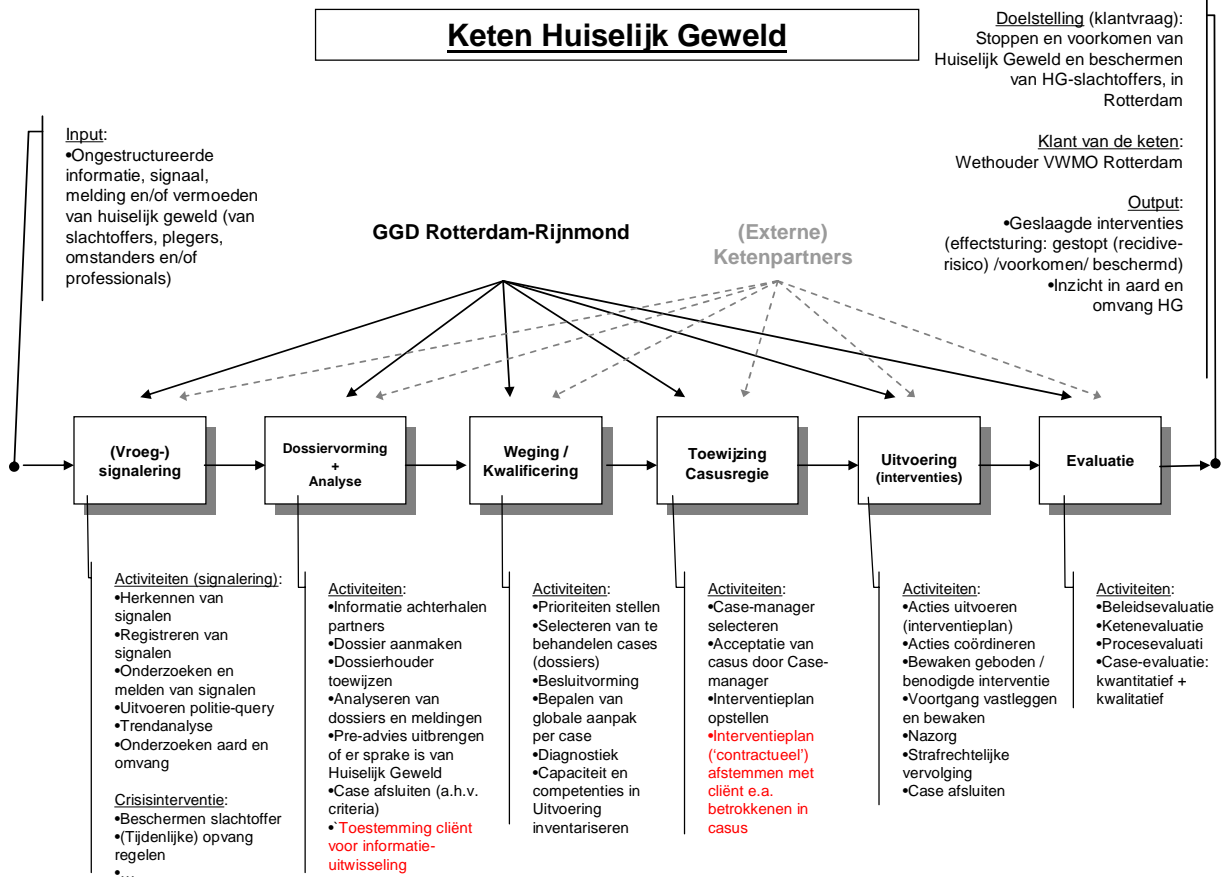
- het toevoegen van een element gericht op het opstellen van beleid en een element gericht op nazorg en het voorkomen van herhaling van het geweld
- het uitbreiden van de aandacht die uitgaat naar interventie en hulpverlening door het uit elkaar trekken van de vierde en vijfde stap in het zorgcontinuüm van de aanpak kindermishandeling in drie elementen: IV signaleren, V analyseren, beoordelen en opvolgen en VI interveniëren. Daarnaast is van hulpverlening een apart element gemaakt.

Waar de aanpak kindermishandeling een onderscheid maakt naar de aard van de problematiek, maakt de modelaanpak onderscheid naar de stappen die in het proces van preventie, signaleren en interveniëren doorlopen moeten worden.

Tabel 0.1 Overeenkomsten en verschillen Modelaanpak Huiselijk Geweld en Regionale Aanpak Kindermishandeling

Element Modelaanpak Huiselijk Geweld	Correspondeert met onderdeel aanpak kindermishandeling:
I. Vaststellen van de politieke agenda	Niet opgenomen in de aanpak kindermishandeling
II. Voorlichten algemeen publiek	1. Universele preventie
III. Preventie bij risicogroepen	2. Selectieve preventie
IV. Signaleren huiselijk geweld	3. Geïndiceerde preventie 4. Vroege interventie gericht op individuen die risicotrajecten zijn ingegaan 5. Vroege diagnostiek en interventie bij de eerste volledige manifestatie van het probleem
V. Analyseren, beoordelen en opvolgen	4. Vroege interventie gericht op individuen die risicotrajecten zijn ingegaan 5. Vroege diagnostiek en interventie bij de eerste volledige manifestatie van het probleem
VI. Interviëren	4. Vroege interventie gericht op individuen die risicotrajecten zijn ingegaan 5. Vroege diagnostiek en interventie bij de eerste volledige manifestatie van het probleem
VII. Hulpverlening	4. Vroege interventie gericht op individuen die risicotrajecten zijn ingegaan 5. Vroege diagnostiek en interventie bij de eerste volledige manifestatie van het probleem
VIII. Nazorg en voorkomen van herhaling	Niet expliciet opgenomen in de aanpak kindermishandeling

Bijlage 3 Keten Huiselijk Geweld Rotterdam

Bijlage 4 Klankbordgroep en overige respondenten

Bij de totstandkoming zijn op twee manieren personen betrokken die vanuit beleid en/of praktisch deskundig zijn op het gebied van huiselijk geweld. De verschillende concepten van de modelaanpak zijn voorgelegd aan betrokkenen in het veld en besproken in een klankbordgroep van betrokkenen bij ministeries, gemeenten, de VNG en de politie. Daarnaast is bij de opstelling van het eerste concept telefonisch en face to face contact geweest met personen die bij het opstellen en uitvoeren van beleid op het terrein van huiselijk geweld betrokken zijn.

Klankbordgroep

- Mw. mr. I. Horst, landelijk projectleider aanpak huiselijk geweld, Ministerie van Justitie
- Mw. G. Halleen, beleidsmedewerker aanpak huiselijk geweld, Ministerie van Justitie
- Mw. A. Bongers, beleidsmedewerker wonen, voorzieningen en leefbaarheid, gemeente Leidschendam-Voorburg
- Mw. C.C.M. Carati, Programmaministerie voor Jeugd en Gezin, directie Jeugdzorg
- Mw. M. Christophe, landelijk programmaleider Huiselijk Geweld en de Politietoek, Politie
- Dhr. A. Clijnk, Programma Eergerelateerd Geweld, Ministerie van Justitie
- Mw. M. Hartog, beleidsmedewerker, gemeente Alkmaar
- Dhr. I. Kloppenburg, beleidsmedewerker Wmo, VNG
- Dhr. E. Lenting, beleidscoördinator Huiselijk Geweld en de Politietoek, Politie
- Mw. A. Nanhoe, GGD Rotterdam-Rijnmond, namens G4
- Dhr. A. Polychronakis, GGD Rotterdam-Rijnmond, namens G4
- Mw. A. Tiems, senior beleidsmedewerker huiselijk geweld en vrouwenopvang, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Overige respondenten

- Mw. L. van Bommel, senior beleidsmedewerker Beleid en Projecten, Federatie Opvang
- Mw. A. van den Brink, directeur bestuurder Blijfgroep (Amsterdam)
- Mw. E. Geurts, senior medewerker, afdeling Jeugdzorg en Opvoedhulp, NJI
- Mw. M. Groen, coördinator Steunpunt Huiselijk Geweld Noord-Kennemerland
- Mw. L. van Gurp, senior beleidsadviseur huiselijk en seksueel geweld, Movisie
- Mw. M. Knaap, Nederlands Jeugd Instituut
- Dhr. P. van der Linden, Programma Eergerelateerd Geweld, Ministerie van VROM
- Mw. R. Roepchand, beleidsmedewerker zorg, gemeente Zoetermeer
- Mw. E. de Ruijter, Beleidsmedewerker, Reclassering Nederland
- Dhr. G. Varkevisser, Ministerie van BZK, Directie Veiligheid en Bestuur / Programma Integrale Veiligheid

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG Zoetermeer
tel: 079 32 22 222
fax: 079 32 22 212
e-mail: info@research.nl
www.research.nl